Voorschrift betreffende de vuurwapenen enz. bij de infanterie van het O. I. Leger.

LEMBAGA KEBUDAJAAN
INDONESIA

VI-42

104 Hal

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

VI-42

VUURWAPENEN, MUNITIE

EN

SCHIETOEFENINGEN

DER

INFANTERIE.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

VOORSCHRIFT

BETREFFENDE

VUURWAPENEN, DE MUNITIE

EN DE

SCHIETOEFENINGEN,

BIJ DE

Infanterie van het Oost-Indisch Leger.

Gearresteerd bij Gouv. besluit van 9 Februarij 1864, No. 8, en uitgegeven op last van het Militair Departement.

PERPUSTAKAAN NASIONAL RI

BATAVIA.
H. M. VAN DORP.

1864.

BAT. GENOOTSCH. VAN K. EN W.

PERPUSTAKAAN NASIONAL R.I.

Tanggal : 29 - 06 - 2010
Nomor Induk : 538/PN-MUSEUM/10
BIB - ID : 8153960
ITEM - ID : 21213527
Asal : Museum Pusat

PERPUSTAKAAN NASIONAL Pusat
REPUBLIK INDONESIA

INHOUD.

EERSTE AFDEELING.

Vuurwapenen en munitie.

Bladz.

De verschillende geweersoorten bij het Oost-Indisch leger . . . . . 1.
Benaming der onderdeelen van het geweer.
a. Getrokken infanteriegeweer . . . . . 2.
b. Indisch tirailleurgeweer . . . . . 4.
c. Kort infanteriegeweer, model 1842. . . . . 6.
Voornaamste afmetingen van de drie geweersoorten . . . . . 6.
Het uiteennemen en ineenzetten van het geweer. 7.
Onderhoud en schoonmaken der wapens . . . 12.
Beschrijving en vervaardiging der munitie.
a. Scherpe patronen voor het getrokken inf. geweer. 23.
b. „ „ „ „ ind. tirailleurgeweer . 28.
c. „ „ „ „ kort infanteriegeweer, model 1842. . . . . 29.
d. Losse patronen . . . . . 32.
e. Slaghoedjes . . . . . 33.
f. Algemeene bepalingen betreffende het vervaardigen der munitie. . . . . 34.

TWEEDE AFDEELING.

Schietoefeningen.

Algemeene beschouwingen over het schieten . . 39.
Over het gebruik van het vizier . . . . . 44.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

van het Herdrukt Algemeen reglement van Administratie bedoelde kampements gereedschappen.

Bladz. 52, reg. 10 v. b., *staat:* alsmede ook voor *moet zijn:* alsmede voor

„ 52, in § 28 moet achter het woord „onderhouden" worden bijgevoegd: Het resultaat dezer oefeningen wordt den schutter niet aangerekend voor overgang tot hoogere klasse.

„ 64, reg. 6 en 7 v. b., *staat:* zie § 68 en 69 der 1e afdeeling *moet zijn:* zie § 69 der 1e afdeeling.

„ 66, reg. 11 en 12 v. b., *staat:* hij mag *moet zijn:* deze laatste mag

„ 70, in § 76 achter het woord „aannemen" moet bijgevoegd worden: of hun geweer tegen het een of ander voorwerp doen steunen

„ 91, reg. 1 v. b., *staat:* schutter 1e klasse *moet zijn:* schutter der 1e klasse met getrokken vuurwapen

„ 96 in de 4e kolom van het hoofd der tabel, *staat:* Treffen *moet zijn:* Treffers.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

EERSTE AFDEELING.

DE VUURWAPENEN EN DE MUNITIE.

De verschillende geweersoorten bij het Oost-Indisch Leger.

§ 1. De infanterie is bewapend, op Java met het *getrokken infanterie geweer*, en op de buitenbezittingen met het *indisch tirailleur geweer*.

§ 2. Een gedeelte der infanterie van het leger is nog voorzien van het *gladloopsgeweer*, tot dat aan allen getrokken vuurwapenen kunnen worden verstrekt.

De schutterijen, pradjoerits, legioenen en barissans blijven voorloopig met gladloopsgeweren bewapend.

§ 3. Het geweer van elk dezer soorten bestaat uit zes hoofddeelen.

de loop,
het slot,
de lade,

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

het beslag,
de laadstok en
de bajonet.

§ 4. Tot de wapenrusting behooren:
per sectie, een schroefdraaijer met schroefsleutel;
per escouade, een veerhaak, een tuimelaar-stootdrijver en een houten hamer met drijver;
per man, een slotborstel, een geweerriem, een aftrekker, een schroefdraaijer, een ruimnaald, een oliefleschje en een geweerstop.

Zij die met getrokken geweren gewapend zijn, ontvangen nog daarenboven een wisscher.

De korpskommandanten zorgen voorts, dat ieder man steeds voorzien zij van een stukje dik en stevig leder, om, bij de voorbereidende oefeningen in het aftrekken, te dienen als slagdop ter beveiliging van het slagschoorsteentje, — en van tien korte drooge houtjes, die in het slagschoorsteentje passen. (zie hieronder § 59 der 2e afdeeling).

Benaming der onderdeelen van het geweer.

a. Getrokken Infanteriegeweer.

§ 5. Dit geweer is het korte infanteriegeweer, model 1842, waarvan de loop van trekken is voorzien en waaraan verder eenige wijzigingen zijn gebragt (vergelijk § § 18—23 van deze afdeeling.)

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

§ 6. De *loop* is inwendig voorzien van vier trekken ter diepte van 0.00045 el [1]) bij de staartschroef, welke diepte naar de monding afneemt en bijna te niet uitloopt. De breedte dezer progressieve trekken is gelijk aan de tusschen gelegen velden en hunne helling is zoodanig, dat zij ééne omwenteling maken op 2 el of ½ omwenteling op de lengte van den loop. Zij wenden zich van de linker naar de regter zijde. De onderdeelen van den loop zijn de staartschroef, het slagschoorsteentje, het vizier, de vizierkorrel en de haft.

Het vizier bestaat uit: de stoel of het voetstuk, op welks linkerzijwang zich merken bevinden voor afstanden van 400 tot en met 1100 pas, — en de vizierklep, welke door de vizierschroef met de stoel verbonden is en om die schroef als spil op en neder bewogen kan worden. De vizierschroef moet steeds zóóveel aangedraaid worden, dat de klep de noodige wrijving behoudt om de wangen van het voetstuk, om op eenen gewilden afstand te kunnen worden vastgesteld.

In het voetstuk zelf is eene inkeping, om als rigtmiddel op den afstand van 100 pas te kunnen dienen; om daarvan gebruik te maken wordt de klep opgeslagen en rigt men daaronder door. Van dit laatste rigtmiddel zal echter nimmer in rijen en gelederen, maar alléén als het op scherp of zeer naauwkeurig treffen aankomt, gebruik worden gemaakt.

De vizierkorrel is van staal en op haar voetstuk regts en links beweegbaar.

§ 7. De onderdeelen van het *slot* zijn: de slotplaat, de haan, de tuimelaar, de stoedel, de stang, de stangveer, de slagveer, de tuimelaarschroef, de stoedelschroef, de stangschroef, de stangveerschroef en de slagveerschroef.

---

[1]) Alle afmetingen en gewigten in dit Voorschrift, zijn uitgedrukt in *Nederlandsche* maat.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

§ 8. De *lade* wordt verdeeld in voorlade, versterking en kolf.

§ 9. Het *beslag* bestaat uit de bovenband, de middenband met boven kordonbeugel, de onderband, de drie bandveren, de laadstokveer, de laadstokveerpin, de zijplaat, de beugel compleet (waartoe behooren de beugelkrop, trekkerplaat, trekker, trekkerschroef, onderkordonbeugel en kordonbeugelpin), de kolfplaat, de kolfplaatschroeven, de beugelschroef, de kruisschroef en de twee groote slotschroeven.

§ 10. De *laadstok* wordt verdeeld in den kop, welke van boven een weinig uitgehold is en de stok, welke van boven, even onder den kop, voorzien is van een langwerpig gat of sleuf en aan het ondereinde van een schroefdraad, om in de moer van den aftrekker of wisscher bevestigd te worden.

§ 11. De *bajonet* bestaat uit de kling, de hals of bogt, de schaft en de stormring. Bij noodige vernieuwing wordt deze bajonet vervangen door de bajonet behoorende bij het indisch tirailleurgeweer. (zie § 17 van deze afdeeling).

b. Indisch Tirailleurgeweer.

§ 12. De *loop* is voorzien van vier progressieve trekken, op geheel overeenkomstige wijze als het getrokken infanteriegeweer (zie hierboven § 6).

De onderdeelen van den loop zijn eveneens, de staartschroef, het slagschoorsteentje, het vizier, de vizierkorrel en de haft.

Het vizier bestaat uit: de stoel, op welks linkerzijde zich merken bevinden voor afstanden van 400 tot en met 1100 pas, en de vizierklep, welke door de vizierschroef met de stoel verbonden is en om deze als eene spil op en neder kan bewogen worden, doch door middel van eene klem-

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

schroef op eene bepaalde hoogte kan vastgesteld worden. De vizierkorrel is van staal en op dezelfde manier regts en links beweegbaar als bij het getrokken infanteriegeweer. [1](

§ 13. Het *slot*, ook staart- of omgekeerd slot genoemd, onderscheidt zich van het gewone, door de slagveer, die achterwaarts ligt en tevens als stangveer dient, alsmede door de tuimelaar welks uiteinde zeshoekig is.

De onderdeelen zijn:

de slotplaat, de haan, de tuimelaar, de tuimelaarschroef, de stoedel, de stang, de slagveer, de stoedelschroeven en de ketting.

§ 14. De *lade* wordt verdeeld in voorlade, versterking en kolf.

§ 15. Het *beslag* bestaat uit de bovenband, de middenband met bovenkordonbeugel, de onderband, de drie bandveren, de laadstokveer, de laadstokveerpin, de zijplaat, de beugel compleet (waartoe behooren de beugelkrop, trekkerplaat, trekker, trekkerschroef, onderkordonbengel en kordonbeugelpin), de kolfplaat, de kolfplaatschroeven, de beugelschroef, de kruisschroef, de groote slotschroef en de slothaak.

§ 16. De *laadstok* wordt verdeeld in den kop, — welke cylindervormig en van boven naar den vorm van den punt des kogels uitgehold is, en van een messingen bandje en een rond gat voorzien is, — en de stok, die aan het dunne einde voorzien is van een schroefdraad, om in de moer van den aftrekker of wisscher te worden gedraaid.

§ 17. De *bajonet* bestaat uit: de kling, de hals of bogt, de schaft en de stormring. Deze bajonet is iets langer doch minder zwaar dan die van het getrokken infanteriegeweer.

---

[1]) Een gedeelte der tirailleurgeweren is voorzien van hetzelfde vizier als de getrokken infanteriegeweren. (zie hierboven § 6).

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

c. Kort Infanteriegeweer, Model 1842.

§ 18. De onderdeelen van den gladden *loop* zijn: de staartschroef met viziermik of opzet, het slagschoorsteentje en de haft.

§ 19. De onderdeelen van het *slot* zijn reeds hiervoren in § 7 opgegeven.

§ 20. De *lade* wordt verdeeld in voorlade, versterking en kolf.

§ 21. Het *beslag* bestaat uit dezelfde onderdeelen als hierboven in § 9 is opgegeven; de bovenband van het gladloopsgeweer is echter voorzien van een koperen vizierkorrel.

§ 22. De *laadstok* is gelijk aan die welke in § 10 hiervoren beschreven is, behalve dat er zich geen gat of sleuf in bevindt.

§ 23. De *bajonet* gelijk aan die welke hierboven in § 11 beschreven is.

Voornaamste afmetingen van de drie geweersoorten.

	Getr. inf. gew.	*Tirailleur gew.*	*Gladloops gew.*
§ 24. Middellijn van den loop inwendig. . .	0,0175 El.	0,0167 El.	0,0175 El.
Lengte van den loop .	1,0000 „	1,0000 „	1,0000 „
Lengte van het geweer van den punt der bajonet tot onderaan de kolf. .	1,8400 „	1,8600 „	1,8400 „
Gewigt van het geweer met bajonet	4,63 Pd.	4,68 Pd.	4,54 Pd.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Het uiteennemen en ineenzetten van het geweer.

§ 25. Het geweer wordt zoo min mogelijk uiteen genomen, en alleen dan wanneer daarmede is gevuurd of wanneer het door vochtigheid is aangeslagen.

Door de minder geoefende manschappen mag dit nimmer geschieden dan onder toezigt van een onder-officier of korporaal.

§ 26. De volgorde bij het uiteennemen van het *getrokken infanteriegeweer* en van het *gladloopsgeweer* (wanneer de beugel niet afgenomen wordt) is aldus:

1°. De laadstok, 2°. de bajonet, 3°. de geweerriem, 4°. de groote slotschroeven, 5°. het slot, 6°. de kruisschroef, 7°. de bovenband, 8°. de middenband, 9°. de onderband, 10°. de loop.

Wanneer de beugel afgenomen wordt, verandert deze orde volgenderwijze:

1°. de laadstok, 2°. de bajonet, 3°. de geweerriem, 4°. de groote slotschroeven, 5°. het slot, 6°. de kordonbeugelpin, 7°. de onderkordonbeugel, 8°. de beugelkrop, 9°. de kruisschroef, 10°. de beugelschroef, 11°. de trekkerplaat, 12°. de bovenband, 13°. de middenband, 14°. de onderband, 15°. de loop.

Voor het *tirailleurgeweer* wordt bij het uiteennemen, als de beugel op het geweer blijft, de volgende orde in acht genomen:

1°. de laadstok, 2°. de bajonet, 3°. de geweerriem, 4°. de groote slotschroef, 5°. het slot, 6°. de kruisschroef, 7°. de bovenband, 8°. de middenband, 9°. de onderband, 10°. de loop. Indien de beugel afgenomen moet worden, dan geschiedt zulks wanneer de kruisschroef uitgedraaid is en vóór dat tot het afnemen van den bovenband wordt

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

overgegaan, en wel in de volgende orde: beugelschroef, trekkerplaat, kordonbeugelpin, onderkordonbeugel, beugelkrop, trekkerschroef en trekker.

§ 27. De bajonet mag nimmer van den stormring worden ontdaan.

De beugelschroef wordt slechts dan losgedraaid, wanneer de beugel moet worden afgenomen, hetgeen alleen geschiedt in het geval, dat hij sterk geroest of de trekker niet meer gangbaar is. Ook de zijplaat wordt alleen afgenomen wanneer die sterk geroest is.

§ 28. De vizierkorrel en het standvizier bij de beide soorten van getrokken vuurwapens, de slothaak van het tirailleurgeweer en de kolfplaat, band en laadstokveren, slagschoorsteentje en staartschroef bij alle geweren mogen nimmer worden afgenomen, dan alléén in geval van volstrekte noodzakelijkheid, en dan nog wel door den geweermaker.

§ 29. Om *bij het getrokken infanteriegeweer en het gladloopsgeweer* het slot van het geweer te nemen, wordt de haan gespannen, het geweer onder den linker arm geplaatst, het slot in de linker hand, de zijplaat naar boven, de tromp rustende op een of ander niet te hard voorwerp.

De groote slotschroeven worden beurtelings elk evenveel losgedraaid. Wanneer na het uitnemen dier schroeven, het slot in de lade geklemd blijft, worden de schroeven weder ingestoken en slaat men, met een hout, zacht op hare koppen.

Bij het afnemen van het slot *bij het tirailleurgeweer* wordt het geweer omgekeerd onder den linker arm geplaatst, namelijk met de zijplaat in de linkerhand en het slot naar boven. Alsdan wordt alleen de groote slotschroef losgedraaid en het slot uitgenomen.

Blijft het slot in de lade gekneld, dan moet er zachtjes met de vuist op de lade worden geslagen.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Nadat het slot is afgenomen wordt de haan nedergelaten.

Tot het uitnemen der kordonbeugelpin *bij het getrokken infanteriegeweer en het gladloopsgeweer* wordt de zijplaat afgenomen, de kruisschroef vast aangedraaid en het pinnetje met den pinnenstooter, naar den kant der zijplaat zóóverre uitgestooten, dat het met de hand kan worden gevat.

§ 30. Het slot wordt slechts dan uiteengenomen wanneer het geroest of vuil is en wordt daarbij de volgende orde in acht genomen:

bij het getrokken infanteriegeweer en het gladloopsgeweer 1°. slagveerschroef, 2°. slagveer, 3°. stangveerschroef, 4°. stangveer, 5°. stangschroef, 6°. stang. 7°. stoedelschroef, 8°. stoedel, 9°. tuimelaarschroef, 10°. haan, door het uitstooten van den tuimelaar, 11°. tuimelaar.

bij het tirailleurgeweer: 1°. slagveer, 2°. stoedelschroeven, 3°. stoedel, 4°. stang, 5°. tuimelaarschroef, 6°. haan, door het uitstooten van den tuimelaar, 7°. tuimelaar, 8°. ketting.

§ 31. Het afnemen der slagveer geschiedt volgenderwijze:

bij het getrokken infanteriegeweer en *het gladloopsgeweer* wordt de slagveer na tusschen de veerhaak te zijn geplaatst, door het aandraaijen der klemschroef zóóveel geligt, dat de klaauw even vrij is van den tand des tuimelaars; *bij het tirailleurgeweer* wordt zij zoodanig in de veerhaak gespannen, dat de voet van de rust der slotplaat vrij is, en de ketting met de hand kan worden uitgehaakt.

De afgenomen slagveer wordt dadelijk uit den veerhaak genomen.

§ 32. Tot het afnemen der stangveer (alleen voorkomende bij het getrokken infanteriegeweer en het gladloopsgeweer), wordt de stangveerschroef gedeeltelijk losgedraaid, de stangveer opgeligt, tot dat de stift uit de inlating springt, en daarna de schroef verder losgedraaid.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

§ 33. Tot het losmaken van de tuimelaarschroef wordt het slot in de linker hand gehouden, de haan tusschen den eersten en tweeden vinger geplaatst, en tot het uitstooten van den tuimelaar de pin van den tuimelaar-stootdrijver in de moer der tuimelaarschroef geplaatst, en op den kop van den stootdrijver geslagen.

§ 34. De deelen van het geweer en vooral die van het slot moeten in de volgorde waarin zij zijn uiteengenomen, worden nedergelegd; de schroeven bij de stukken waartoe zij behooren.

Wanneer de kleine schroeven van het slot dooreengeraakt zijn, herkent men de tuimelaarschroef aan den grooten kop, terwijl de overige schroeven, beginnende met de kleinste, elkander in grootte opvolgen, in deze orde:

de slagveerschroef,
„ stangveerschroef,
„ stoedelschroef,
„ stangschroef.

§ 35. Wanneer de banden knellen, worden zij met den drijver of een ander stuk hout aan de zijde van den loop afgeslagen.

Het afnemen en opzetten van de banden moet altijd met de meeste omzigtigheid geschieden, ten einde de haft en de lade alsmede het bruineersel van den loop, en bij de getrokken vuurwapens ook de vizierkorrel, niet te beschadigen.

§ 36. Het nemen van den loop uit de lade moet voorzigtig geschieden; wanneer die in de lade klemt houdt men de laadstokgroef naar boven en slaat met de hand op de greep.

§ 37. Bij het ineenzetten van het geweer en van het slot wordt de hierboven in § 26 en § 30 voorgeschreven orde in omgekeerden zin gevolgd.

§ 38. De middenband wordt zoodanig opgezet dat de vijlstreek of het sterretje bovenwaarts gekeerd zij.

PERPUSTAKAAN NASIONAL RI

§ 39. Tot het inbrengen der kordonbeugelpin bij het getrokken infanteriegeweer en het gladloopsgeweer, wordt de beugel vooraf aangedrukt, de kruisschroef vast aangedraaid en nadat de pin op hare plaats is gebragt de kruisschroef weder iets losgedraaid.

§ 40. Om de haan op het uiteinde van den tuimelaar te drijven, wordt de pin van den tuimelaar in het gat van den stootdrijver geplaatst en vervolgens op deze geslagen.

§ 41. De stangveerschroef (bij het getrokken infanteriegeweer en het gladloopsgeweer) wordt bij het ineenzetten van het slot slechts gedeeltelijk aangeschroefd, de stangveer daarna met de stift in de inlating gedrukt en de schroef vervolgens verder aangedraaid.

§ 42. De slagveer wordt in den veerhaak geplaatst en niet sterker zamengedrukt dan tot de plaatsing noodig is; de haan is daarbij nedergelaten.

§ 43. Alvorens het slot aan de lade te bevestigen moet men zich van de vrije werking der deelen overtuigen; daarna wordt de haan gespannen en de trekker opgeligt.

Bij het getrokken infanteriegeweer en het gladloopsgeweer wordt alsdan het slot in de lade geplaatst en worden de beide slotschroeven beurtelings evenwel aangeschroefd tot dat zij vast zitten, zonder dat de insnijdingen der koppen gerigt behoeven te zijn. In het bijzonder moet daarbij opgelet worden, dat de slotschroef met plat uiteinde achter, en die met rond uiteinde vóór geplaatst zij; de laatste heeft ter onderscheiding op den onderkant van den steel een vijlstreek of punt.

Bij het tirailleurgeweer wordt voor het inzetten van het slot, de slotplaat met de insnijding van den staart onder den slothaak gebragt en daarna de groote slotschroef aangedraaid.

Nadat het slot bevestigd is, onderzoekt men of de haan

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

behoorlijk op het slagschoorsteentje nederkomt, en in zijne beweging volkomen vrij is.

§ 44. De geweerriem wordt niet sterker aangehaald dan noodig is, om hem tegen de lade gespannen te houden. De gesp moet, wanneer de lengte van den geweerriem zulks toelaat, ongeveer ter hoogte van den middenband komen, ten einde te voorkomen dat die gesp, bij het *over* dragen van het geweer, deuken in de lade veroorzake.

Onderhoud en schoonmaken der wapens.

§ 45. De geweren in dienst bij de infanterie van het leger worden allen uitwendig gebruineerd, met een vocht bestaande uit 16 gewigtsdeelen sulphas-ferri en 9 deelen murias-ferri liquidum, vermengd met 192 deelen water.

§ 46. Alle ijzeren deelen, die bij het gemonteerde geweer *zigtbaar* zijn, worden gebruineerd; de loop echter in zijn geheel (uitwendig) alsmede de laadstok, behalve de schroefdraad van het dunne einde; terwijl bij de getrokken vuurwapens ook de opzet of het vizier en de vizierkorrel ongebruineerd blijven.

§ 47. Wanneer de geweren eener kompagnie of van een detachement moeten gebruineerd worden, gaat men volgenderwijze te werk: de geweren worden uit elkander genomen en de laden van alle ijzerdeelen, uitgezonderd de laadstokveer, ontdaan; de bandveren en houtschroeven worden met de meeste voorzigtigheid uitgenomen en zoo ze te vast zitten geschiedt zulks door den geweermaker; het slagschoor-

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

steentje en de staartschroef worden niet van den loop geschroefd en de stormring niet van de bajonet genomen.

Het slot wordt uiteengenomen, doch daarna de slagveer met schroef, de slagveerschroef, stangschroef, stoedelschroef en slotschroeven weder op hunne plaats bevestigd en goed aangeschroefd, om de deelen, die aan den buitenkant der slotplaat zigtbaar zijn, ook te kunnen bruineren.

De slothaak bij de tirailleurgeweren wordt steeds door den geweermaker afgenomen.

Daarna verdeelt men één of meer tafels of slaaptafels door het opspijkeren van latjes in vakken, en legt de bajonet, laadstok en verder te bruineren kleine stukken van hetzelfde geweer in één vak bij elkander.

Na in de monding van iederen loop eene pen van droog hout te hebben gestoken, legt men denzelven op twee banken of schragen, met de staartschroef op de eene en de houten pen op de andere bank rustende; zoodoende zal dezelve bij de bewerking geheel vrij zijn.

Bij ieder vak van de tafel, even als op de kolf van het ladehout, wordt met krijt het nummer geschreven van het wapen, waarvan de deelen in het vak gelegd worden. De deelen, die niet gebruineerd worden, moeten zamengepakt of gebonden worden, en met het wapennummer voorzien opgeborgen.

Na alsnu de te bruineren deelen goed schoon te hebben gemaakt, wrijve men dezelve door middel van eenen lap, met drooge fijne kalk goed af, ten einde dezelve van alle vetdeelen te ontdoen, die onfeilbaar zouden beletten, dat het bruineersel reeds dadelijk bij de eerste aanstrijking op het ijzer werkte.

§ 48. Deze voorbereidende werkzaamheden afgeloopen zijnde, gaat men tot het bruineren over.

Hiertoe voorziet zich ieder man van een rolletje, ter lengte en dikte van eenen vinger, en vervaardigd uit een katoenen of linnen lap, sterk in elkander gerold, doopt

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

het eene einde van hetzelve in het bruineersel, en bestrijkt daarmede alle ijzerdeelen, die gebruineerd moeten worden.

Het kleurmiddel moet steeds gelijkmatig, doch vooral in eene uiterst dunne laag worden aangebragt; de te bezigen lap moet daarom vooraf goed worden uitgewrongen. Om de insnijdingen der schroeven en die plaatsen, waar men met het rolletje niet goed kan bijkomen, te bevochtigen, bezigt men eene veder.

Men zorge zooveel mogelijk de bevochtigde deelen niet meer met de hand aan te raken, vóór dat het vocht is opgedroogd.

De aldus bevochtigde deelen worden zooveel mogelijk in de open lucht, immer buiten de zon gedroogd.

Na droog geworden te zijn, worden zij van de daarop ontstane roest op de volgende wijze ontdaan:

Met den krasborstel [1]) wrijve men zacht over de beroeste ijzerdeelen, en wel zoolang tot dat het ijzer weder glans krijgt, zonder er echter het bruineersel af te krabben, of het ijzer weder blank te wrijven.

Bij deze bewerking moet de krasborstel vlak worden gehouden, ten einde met de scherpe uiteinden van het ijzerdraad geene krassen in het ijzer te maken.

De insnijdingen der schroeven, kordonbeugels en andere ongelijke deelen, worden met zeer dunne krasborsteltjes afgekrabt.

De aldus van roest gezuiverde deelen, worden met eenen droogen lap goed afgewreven, en andermaal op de voorschreven wijze met bruineersel bestreken.

§ 49. Tot handleiding bij deze werkzaamheden, wordt het volgende bepaald:

1ste dag. 's Morgens om 6 uur de geweren uiteenne-

[1]) De krasborstel wordt vervaardigd uit fijn ijzerdraad, in een bosje te zamen gebonden; hij heeft ongeveer de dikte van het dikke einde des laadstoks en is ten naasten bij eene palm lang; zijn uiteinde is op eene lengte van 2 Nederl. duimen niet omwonden.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

men; de ijzerdeelen met zorg en naauwkeurigheid vetvrij maken en daarna gelijkmatig en dun aanstrijken.

Tegen 11 uur kan dit gedaan zijn en nu laat men alles tot den volgenden ochtend droogen, met uitzondering van den loop, die slechts tot 3 ure blijft liggen, om dien middag nog met zorg afgekrast en 's avonds tegen 6 uur weder aangestreken te worden.

2de dag. Des morgens om 6 uur begint het afkrabben, en naarmate ieder der hoofddeelen: loop, bajonet, laadstok, slot en beslagdeelen van roest gezuiverd en gepoleerd is, ter beoordeeling van den met het toezigt belasten officier, wordt hetzelve op nieuw aangestreken en te droogen gelegd. Het afkrabben en aanstrijken zal dan tegen 11 à 12 uur gedaan zijn.

Tegen 3 uur begint weder het afkrassen van het stuk dat 's morgens het eerst werd aangestreken en dus het langste gedroogd heeft; — zoo bij opvolging handelende even als des morgens, wordt daarna elk stuk weder aangestreken.

Om zeker te zijn dat het kleurmiddel niet te sterk invreet, behooren de werkzaamheden steeds zoo geregeld te worden, dat (met uitzondering van den eersten dag) alle onderdeelen, maar bepaaldelijk de loopen, *tweemaal* daags worden afgekrabt en aangestreken; waartegen geen bezwaar bestaat indien het kleurmiddel niet te dik wordt aangebragt.

Op deze wijze wordt voortgewerkt tot dat alle ijzerdeelen van af en met inbegrip van den 2den dag, acht malen zijn afgekrast en zeven malen aangestreken.

Mogten ten gevolge van geheel onvoorziene omstandigheden niet alle loopen elken dag twee malen zijn afgekrast, dan behooren zulke loopen, na afloop van de geheele bewerking, eenige oogenblikken in kokend water te worden afgewasschen, om het te sterk invreten van het zuur te voorkomen.

De hierboven omschreven bewerking zal de ijzerdeelen eene donker kastanjebruine kleur doen verkrijgen.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Tot bespoediging van het uitslaan der laatste roest kan eenig warm water in den loop worden gegoten.

§ 50. Na de laatste maal te zijn afgekrast, worden de deelen met een smeersel van in lijnolie gekookte geele was (zie § 60 van deze afdeeling) ingewreven en het wapen weder in elkander gezet; met inachtneming, dat de vingers niet vochtig zijn.

§ 51. Bij het ineenzetten dient gelet te worden op het goed plaatsen van den middenband ter voorkoming van schuring op den loop; zoo aan de binnenzijde eene braam of scherpe oneffenheid bestaat, die over den loop krast, moet zulks door den geweermaker worden weggenomen.

Het is raadzaam de stiften en de onderzijde der bandveren van gezuiverde olie voorzien in de lade te plaatsen, en ook den loop inwendig, en de schroefeinden, daarmede in te smeren.

Wanneer er tijd en gelegenheid toe is, verdient het bestrijken (en dan laten opdroogen) met gekookte lijnolie van de bandveerstiften, alsmede der binnenzijde van de kolf-, trekker- en zijplaat de voorkeur.

§ 52. Bij het bruineren moet vooral gezorgd worden dat de deelen, die niet gebruineerd behooren te zijn, ook geheel vrij van het bruineervocht blijven, hetgeen inzonderheid moet worden betracht voor de schroefeinden, schroef- en stiftgaten, bandveerstiften, enz., daar de ontstaande roest op deze deelen nadeelig zou werken. Het is dus daarom des te meer aan te bevelen, deze deelen eenigzins vetachtig te houden; dit moet echter met omzigtigheid geschieden, daar de wèl te bruineren naastbij gelegen gedeelten, geheel vrij van vet of olie moeten blijven.

§ 53. De twee eerste dagen na het bruineren moet het geweer dagelijks twee malen worden uiteengenomen, en afgewreven; vervolgens met een fijne krasborstel telkens

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

zacht worden afgekrast, tot dat zich hoegenaamd geen naroest meer vertoont en eindelijk ingesmeerd en weder ineengezet worden; kolfplaat, trekkerplaat en bandveren worden hierbij niet afgenomen.

§ 54. Om goed te bruineren, moet vooral zorg worden gedragen, dat bij het aanstrijken alle deelen goed, doch vooral zeer dun, worden bevochtigd, en bij het afkrabben de ruwe roestkorst overal geheel worde weggenomen, zoodat het ijzer weder glans verkrijgt zonder echter blank te worden.

Mogten eenige plaatsen van de gebruineerde deelen door de eene of andere reden niet de gewenschte kleur hebben verkregen, of blank zijn geworden, dan kunnen zij op de volgende wijze weder bruin worden gemaakt.

Na het blank gewordene of minder goed gekleurde, door wrijving met fijne drooge kalk, van vetdeelen te hebben gezuiverd, bestrijke men het op de voorschrevene wijze met bruineersel, en krabbe dit, droog geworden zijnde, af; die bewerking herhalende, tot dat de kleur weder aan het overige deel gelijk is.

De aldus gebruineerde ijzerdeelen worden altijd eenigzins vet gehouden, door ze van tijd tot tijd met een lap, met het smeersel, af te wrijven. Is eenig gebruineerd deel beroest, dan bestrijkt men het met olie of vet, en laat het eenigen tijd liggen, opdat de roest los weke, en wrijft het dan met een lap af; hierdoor zal het bruineersel niet lijden.

§ 55. De wapenen eenmaal gebruineerd zijnde, zal geen bruineervocht bij de kompagniën mogen zijn; zullende, bij herstellingen, de blanke stukken bij het atelier worden gebruineerd door de zorg van den officier van wapening.

Het overbruineren bij de korpsen zal hoogstens om het jaar, doch, onder gewone omstandigheden, slechts om de 18 of 20 maanden plaats mogen hebben, en hiervan telkens rapport worden gemaakt aan den gewestelijken militairen kommandant.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

§ 56. Het bruineren geschiedt onder opzigt van de officieren, onder-officieren en korporaals. De manschappen zijn gedurende die dagen vrij van gewapende dienst, doch zullen verpligt zijn gelijktijdig te bruineren, de tot hunne escouade behoorende wapenen van mankerende manschappen.

§ 57. Het bruineren der wapens, alsmede het onderhoud er van, zal een deel van het onderwijs vooral voor de onder-officieren en korporaals uitmaken.

§ 58. De benoodigde bestanddeelen tot zamenstelling van het bruineersel, alsmede het ijzerdraad voor de krasborstels, zullen uit de magazijnen van oorlog, ten laste van den lande, worden ontvangen.

§ 59. De soldaten zullen op eigen gezag geene middelen hoegenaamd ter bruinering mogen aanwenden. De eenmaal gebruineerde geweren moeten in dienzelfden staat worden gebruikt en niet meer met bruineersel mogen worden aangestreken (al mogten ook eenige deelen daarvan ontdaan zijn), dan op last van den bataillons- of detachements-kommandant, die het overbruineren der afgesletene deelen eerst dan zal bevelen, wanneer zulks over het algemeen noodzakelijk wordt beschouwd.

§ 60. De tot gebruik uitgereikte geweren zullen onderhouden worden, zoowel ijzerdeelen als lade, met een smeersel, vervaardigd uit in lijnolie gekookte geele was, terwijl voor het inwendige van slot en loop of andere ijzerdeelen, die in het hout komen te zitten, zoo als: bandveerstiften, binnenkant van trekker-, kolf- en zijplaat, enz., gezuiverde sla- of klapperolie moet gebezigd worden.

De geweren in de kompagnies- of garnizoens wapenmagazijnen moeten niet met het smeersel, doch, wat de ijzerdeelen betreft, geheel met de hiervoren bedoelde olie worden ingesmeerd.

De bereiding van het bedoelde roestweermiddel geschiedt

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

door de geele was in ongekookte lijnolie ter verhouding van 1 pond was op 6,79 kannen olie, in een ijzeren pan of pot te laten koken. Nadat het mengsel een oogenblik goed heeft doorgekookt, wordt de pot van het vuur genomen; gedurende het warm worden en koken, tot dat het mengsel bekoeld is, moet gestadig worden geroerd.

Met dit smeersel op een lapje, worden zoowel de ijzerdeelen als het ladehout, zeer dun bestreken (vooral het hout zeer weinig) en daarna met een wollen of lakensche lap ligt en droog afgewreven; hierdoor krijgt de wollen lap eene vettigheid, die het onderhouden der wapens gemakkelijk maakt. Men behoeft ze na gebruik slechts met dien lap af te wrijven, hetgeen voldoende zal zijn, zware regens of andere omstandigheden uitgezonderd.

§ 61. Het voormelde smeersel zal, even als de gezuiverde olie uit de menage moeten worden bekostigd; — daar het voor het goed onderhoud der wapenen noodzakelijk is, dat bij de onderdeelen van de korpsen, de bereiding en het verbruik gelijkmatig plaats heeft, zoo zullen de korpskommandanten zooveel mogelijk den aanmaak voor het geheele korps in eens doen geschieden, de onkosten op de menage's der onderdeelen verdeelende.

§ 62. Alvorens de geweren te gebruiken, moeten zij met een droogen lap afgewreven en na het gebruik zoo spoedig mogelijk schoongemaakt en weder met den vetlap ingewreven worden.

§ 63. Het vizier of de opzet en de vizierkorrel worden dof gehouden en alleen schoon gemaakt met een lapje van een weinig olie voorzien.

Tot het roestvrijhouden van het inwendige des loops wordt een taaije houten pompstok met daaraan bevestigden vetlap gebezigd.

Het reinigen van het slot en het aanbrengen van olie

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

op de schurende deelen, kan meestal geschieden zonder het uiteen te nemen.

Wanneer het slot uiteengenomen is, worden de moeren en draden der schroeven, de gaten voor de as en pin van den tuimelaar, de tanden des tuimelaars, de korte zijde der stang en bij het tirailleurgeweer de toppen van de ketting, met fijne olie bestreken, alvorens het slot weder ineen te zetten. Het geheele slot moet wijders van binnen zoodanigen graad van vettigheid bekomen, dat de deelen niet schuren; evenwel moet die vettigheid naauwelijks zigtbaar zijn.

§ 64. Tot het schoonmaken van den loop na het vuren, bezigt men zuiver water, liefst warm gemaakt, en wascht hem, door middel van den pompstok voorzien van een lap of werk, zóó lang tot het water, hetwelk onderscheidene malen vernieuwd moet worden, helder blijft.

Dit reinigen van den loop moet met omzigtigheid geschieden; men plaatst hem daartoe met de staartschroef in een houten emmer of bak; nimmer mag hij op steen of eenig ander hard voorwerp rusten. Men wake vooral tegen beschadiging van het vizier.

Daarna laat men den loop eenige oogenblikken uitlekken en blaast door het schoorsteentje. Vervolgens wrijft men den loop, door middel van schoone lappen of werk, goed droog, zorgdragende daarbij tot op de staartschroef te komen.

Het slagschoorsteentje wordt zoo diep mogelijk met een opgerold lapje droog gewreven en daarna met de ruimnaald onderzocht.

Ten slotte wordt de loop uitwendig met het hierboven in § 60 genoemde smeersel en inwendig met sla- of klapperolie ingewreven.

Wanneer de loop van een geweer zoodanig zwaar beroest mogt zijn, dat hij, met de gewone middelen, door den man zelve, niet gezuiverd kan worden, moet zulks door den geweermaker gedaan worden. Op marsch of te velde maakt

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

men gebruik van den wisscher, die op het dunn eeinde van den laadstok geschroefd wordt.

§ 65. Het poetsen met scherpe of harde voorwerpen is verboden.

Steeds moet er zorg worden gedragen, dat voor het schoonmaken en in orde brengen der wapenen, geene andere werktuigen of zaken gebezigd worden, dan schroefdraaijer, tuimelaarstootdrijver, veerhaak, aftrekker, wisscher, houten hamer met drijver, pomphout, zacht hout en poetslappen, welke ten alle tijde voorhanden en in bruikbaren staat moeten zijn. Eerstgenoemde gereedschappen worden alleen roestvrij gehouden en dus niet gepoetst of kunstmatig zwart gemaakt.

§ 66. Het op en neder schuren in den loop, met het dikke einde van den laadstok, om te onderzoeken of het inwendige van den loop geroest is, wordt streng verboden.

Om zich hiervan evenwel te overtuigen, bezigt men een dunne pompstok aan welks einde een witte lap bevestigd is. Om te onderzoeken of er ook ingevreten roestvlekken in het inwendige des loops zijn, kan men kleine spiegeltjes bezigen, die in den loop tot op de staartschroef worden nedergelaten en door het daarop doen schijnen van de zon alle onzuiverheden zullen aantoonen.

Bij inspectiën mag nimmer de laadstok in den loop worden nedergelaten, wanneer de aftrekker daarop is geschroefd.

§ 67. Het is uitdrukkelijk verboden aan de lade te snijden, haar af te wasschen, af te krabben of met djatiebladeren te schuren, de laadstokveer uit te breken of om te buigen, de bandveren te verlammen en in het algemeen iets, hoeook genaamd, aan het geweer te veranderen.

De lade, wanneer die ingesmeerd of vochtig is, mag nimmer in de zon of bij het vuur gedroogd worden.

§ 68. Ter voorkoming van kwetsing van den schutter

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

en beschadiging van het wapen, is het uitdrukkelijk verboden, het geladen geweer af te schieten in de navolgende gevallen: 1°. indien door buitengewone omstandigheden de geweerstop te vast in den loop is geklemd, om met de hand te worden afgenomen; 2°. indien bij het laden de kogel in den loop blijft klemmen, zonder dat men hem tot op de lading kan indrijven; 3°. indien het geweer toevallig met twee schoten geladen is, tenzij de *zekerheid* bestaa, dat de twee ladingen volkomen op elkander rusten. In het eerste geval zal de geweerstop door den geweermaker worden uitgehaald en in de beide laatstgenoemde gevallen zal de ontlading met den aftrekker geschieden.

§ 69. Wanneer het noodig is een geweer te ontladen, zonder het af te vuren, moet dit onder toezigt van een onder-officier op de volgende wijze geschieden:

Het slaghoedje wordt van het slagschoorsteentje genomen, en, nadat men zich overtuigd heeft dat op dit laatste geen slagkruid is gebleven, de haan nedergelaten.

De aftrekker wordt op den laadstok geschroefd en in den loop gebragt; het geweer wordt met de linkerhand onder den bovenband omvat, de loop benedenwaarts gekeerd, de hiel van de kolf op den grond rustende.

Nadat de smalle, platte arm van den schroefdraaijer door het gat van den laadstok is gestoken, wordt de aftrekker in den kogel geschroefd, en deze met den laadstok uit den loop getrokken.

Vervolgens wordt de buskruid-lading uitgestort.

Bij het gladloopsgeweer welks laadstok niet van een gat voorzien is en waarbij men dus de schroefdraaijer niet als hefboom kan gebruiken, geschiedt het uitdraaijen doorgaans zeer gemakkelijk alléén met de hand.

Wanneer de kogel al te vast zit, hetgeen bij de getrokken geweren alligt kan plaats hebben, zal het uitdraaijen door den geweermaker geschieden, ter voorkoming van beschadiging der trekken.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

§ 70. De geweren moeten steeds voorzien zijn van stoppen, behalve bij exercitiën, inspectiën en revuën.

De slagdop zal alléén gebruikt worden bij de voorbereidende oefeningen en anders nimmer op het schoorsteentje geplaatst mogen zijn.

Wanneer geen slaghoedje of slagdop gebezigd wordt, moet men nimmer den haan doen nederslaan, maar hem zacht nederlaten.

Ten allen tijde zal, zoowel bij het geladen als bij het ongeladen geweer, de haan in de zekerheidsrust moeten zijn nedergelaten.

§ 71. Bij de excercitiën en bij de oefeningen in het tirailleren zal tot figuratief laden, de laadstok niet worden gebezigd en ook de haan niet gespannen worden.

Voor de exercitiën en oefeningen der rekruten zullen in elk garnizoen voorhanden zijn, eenige voor het leger afgekeurde geweren, welke in verantwoording zullen staan bij de korpsen aldaar op het oogenblik aanwezig en waaraan niet dan de hoog noodige reparatiën zullen geschieden, om ze in bruikbaren staat *voor de excercitiën* te houden.

Beschrijving en vervaardiging der Munitie.

a. Scherpe patronen voor het getrokken infanteriegeweer.

§ 72. De scherpe patroon voor het getrokken infanteriegeweer bestaat uit:

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

aan het eind ter lengte van 0,0404 op eene middellijn van 0,0145 el afgedraaid, is verder ter diepte van 0,007 peervormig en wijders ter lengte van 0,013 el cylindervormig (middellijn 0,006) uitgehold.

§ 77. Om tot het rollen over te gaan, wordt het omkleedsel der binnenhuls op de tafel gelegd (zie Fig. 4), met de schuine zijde boven en de korte zijde regts, en daarop het stukje kaartpapier zoodanig geplaatst dat de smalle zijde gelijk met den onderkant en de lange zijde gelijk met den regterkant van het patroonpapier komt.

Vervolgens wordt de rolder evenwijdig aan den onderkant van het papier, met de uitholling links, en met het dunner afgedraaide gedeelte geheel op het kaartpapier geplaatst. Men wikkelt beide papieren te gelijk om den rolder en drukt het overschietende patroonpapier met den voorsten vinger naar binnen, waardoor de huls van onder gesloten wordt.

De rolder met binnenhuls (zie Fig. 5) wordt gelegd op het tot buitenhuls bestemde papier, na alvorens een kogel met den punt in de uitholling te hebben geplaatst. Het papier ligt met de schuine zijde boven, de korte zijde regts en de rolder evenwijdig met den onderkant; de kogel links en met zijn onderkant op 1,5 duim van den linkerrand des papiers.

Nadat de huls goed vastgerold is, wordt het overschietende papier op den onderkant van den kogel met vier achtereenvolgende vouwen gesloten en op de tafel glad gestreken; waarna men den rolder met omzigtigheid uit de huls trekt.

Een goed gerolde huls is van onderen gesloten, zonder dat de vouwen in de uitholling van den kogel zijn gedrukt. De kogel mag inwendig niet zigtbaar wezen en de buitenhuls moet behoorlijk om den kogel en de binnenhuls sluiten, zonder plooijen.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

een kogel,
een binnenhuls,
een buitenhuls en
vijf wigtjes infanterie buskruid.

§ 73. De kogel (zie Fig. 1) wordt van zacht lood gegoten en weegt 0,039 pond. Het voorste gedeelte is peerhet achterste cylindervormig; de punt is afgeplat tot op een middellijn van 0,005 el; in het cylindrisch gedeelte is eene ringvormige groef. De lengte van den kogel is 0,026 en de middellijn van het cylindrisch gedeelte 0,071 el.

Inwendig is de kogel kegelvormig uitgehold; wijdte dezer uitholling van onderen 0,0141 el.

§ 74. De binnenhuls is uit twee deelen zamengesteld, als: een regthoek van kaartpapier, lang 0,056 en breed 0,046 el, verkregen door een vel kaartpapier over de lengte in 13 en over de breedte in 12 gelijke deelen te verdeelen, — en een trapezium van gewoon patroonpapier, dat men verkrijgt (zie Fig. 2) door een vel over de lengte in twee en over de breedte in zeven gelijke deelen te snijden en vervolgens deze regthoeken in twee gelijke deelen te verdeelen, door de tegenoverstaande hoekpunten zoodanig over elkander te vouwen dat de lange zijden eenen regten hoek maken.

§ 75. De buitenhuls is mede van wit patroonpapier. Het vel levert 18 stuks op en wordt hiertoe (zie Fig. 3) over de lengte en breedte in drieën gevouwen; daarna worden deze regthoeken door een schuine vouw in twee trapeziums verdeeld, waarbij de overstaande hoekpunten ruim twee duim over elkander komen.

§ 76. De patroonrolder is lang 0,165 el, ter lengte van 0,041 kegelvormig, voor het overige cylindervormig, middellijn van het kegelvormig uiteinde 0,0143 en van het cylindervormige gedeelte 0,0155 el. Dit laatste gedeelte is

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

aan het eind ter lengte van 0,0404 op eene middellijn van 0,0145 el afgedraaid, is verder ter diepte van 0,007 peervormig en wijders ter lengte van 0,013 el cylindervormig (middellijn 0,006) uitgehold.

§ 77. Om tot het rollen over te gaan, wordt het omkleedsel der binnenhuls op de tafel gelegd (zie Fig. 4), met de schuine zijde boven en de korte zijde regts, en daarop het stukje kaartpapier zoodanig geplaatst dat de smalle zijde gelijk met den onderkant en de lange zijde gelijk met den regterkant van het patroonpapier komt.

Vervolgens wordt de rolder evenwijdig aan den onderkant van het papier, met de uitholling links, en met het dunner afgedraaide gedeelte geheel op het kaartpapier geplaatst. Men wikkelt beide papieren te gelijk om den rolder en drukt het overschietende patroonpapier met den voorsten vinger naar binnen, waardoor de huls van onder gesloten wordt.

De rolder met binnenhuls (zie Fig. 5) wordt gelegd op het tot buitenhuls bestemde papier, na alvorens een kogel met den punt in de uitholling te hebben geplaatst. Het papier ligt met de schuine zijde boven, de korte zijde regts en de rolder evenwijdig met den onderkant; de kogel links en met zijn onderkant op 1,5 duim van den linkerrand des papiers.

Nadat de huls goed vastgerold is, wordt het overschietende papier op den onderkant van den kogel met vier achtereenvolgende vouwen gesloten en op de tafel glad gestreken; waarna men den rolder met omzigtigheid uit de huls trekt.

Een goed gerolde huls is van onderen gesloten, zonder dat de vouwen in de uitholling van den kogel zijn gedrukt. De kogel mag inwendig niet zigtbaar wezen en de buitenhuls moet behoorlijk om den kogel en de binnenhuls sluiten, zonder plooijen.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

§ 78. De aldus vervaardigde hulzen worden met de opening naar boven in een kogelkistje geplaatst en daarna gevuld (door middel van een buskruidmaatje en een trechter), met vijf wigtjes infanterie-buskruid, die op eene schaal tot buskruidproefmortier zeer naauwkeurig worden afgewogen. Daar alle buskruid niet hetzelfde soortelijk gewigt heeft, zoo wordt bij iedere nieuwe partij buskruid deze weging herhaald en het buskruidmaatje, dat een beweegbare bodem heeft, daar naar geregeld.

De gevulde huizen worden nu eenige malen op de tafel gestooten, om het kruid meer te doen zamenpakken en daarna van boven gesloten, door het uitstekende patroonpapier op ongeveer twee duim boven het kaartpapier tusschen den duim en voorsten vinger der linkerhand te nemen, het daarboven uitstekende gedeelte met de regterhand zamen te plooijen en het onderste gedeelte boven de kaarthuls tot eenen krop zamen te draaijen.

Dit zamengedraaide gedeelte wordt in de huls, tot op de buskruidlading, nedergedrukt en het zamengeplooid gedeelte buiten de huls omgevouwen.

§ 79. De patronen worden daarna onderzocht en gemald in een patroonmal van 0,0175 el middellijn; die welke te dik zijn, of andere gebreken hebben, worden gebroken.

De goedgekeurde patronen worden, aan het kogeleinde, ter diepte van twee duim, gedoopt in een gesmolten mengsel van 5 deelen rundervet en 1 deel geele was dat vooral niet te dun vloeibaar mag wezen; het overtollige vet wordt met een houtje afgeschrapt en de patronen worden op een daarvoor bestemde plank geplaatst, tot dat het vet en de was gestold is.

§ 80. De patronen worden bij 10 stuks in een pakje vereenigd.

Tot het inpakken bezigt men infanterie-patroonpapier, voor omslag, - en kardoespapier, om zoowel het omslagpapier

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

als de hulzen der patronen tegen het aan deze laatste zich bevindende vet te beveiligen.

Een vel infanterie-patroonpapier wordt over de lange zijde in drie en over de korte zijde in twee deelen verdeeld, zoodat daaruit zes stukken pakpapier worden verkregen. Elk dezer stukken wordt daarna, juist op het midden, met zwarte boekdrukkersinkt, van eenen stempel voorzien, den vorm des kogels (in omtrek) aanduidende.

De benoodigde stukken kardoespapier worden verkregen door een vel eerst over de lange en daarna over de korte zijde in vier gelijke deelen te snijden.

§ 81. Om tot het inpakken over te gaan, legt men het pakpapier met het stempel naar onder en met eene der smalle zijden naar zich toegekeerd; in het midden daarvan het blad kardoespapier op ongeveer 10 duim van de tegengestelde smalle zijde; hierop worden 5 patronen met de kogels op het kardoespapier gelegd, zoodat de hulzen ongeveer 3,5 duim daarbuiten blijven uitsteken (zie Fig. 6).

Het kardoespapier slaat men om de kogels over de patronen en plaatst daarop eene tweede rij van 5 patronen met de kogels aan de tegengestelde zijde van die der onderste laag.

Het uitstekende gedeelte van het kardoespapier wordt nu over de kogels der bovenste laag patronen geslagen en daarna het omslagpapier op de gewone wijze gevouwen.

Het bindtouw (No. 2, 450 driedraads) wordt, in stukjes van voldoende grootte tot het digtbinden der pakjes gesneden, aan de inpakkers uitgereikt.

§ 82. Eindelijk wordt een eind bindtouw kruiselings om het pakje patronen geslagen en vastgestrikt en onder of op zijde van het stempel des kogels wordt met de pen, met gewone schrijfinkt, bijgeschreven: het jaartal, de maand en

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

den datum van vervaardiging, op de volgende wijze: 24—7—63. (om aan te duiden 24 *Julij* 1863).

b. Scherpe patronen voor het Indisch tirailleurgeweer.

§ 83. De scherpe patroon voor het tirailleurgeweer bestaat uit:

een kogel,
een binnenhuls.
een buitenhuls en
vijf wigtjes infanterie buskruid.

§ 84. De kogel (Zie Fig. 7) wordt van zacht lood gegoten en weegt 0.039 pond. Het voorste gedeelte is ogief- het achterste cylindervormig; dit laatste is van drie ringvormige groeven of insnijdingen voorzien.

De lengte van den kogel is 0.029 el en de middellijn van het cylindrisch gedeelte 0.0164.

De kogel heeft van achteren eene uitholling, die beneden wijder is dan boven; in deze uitholling is eene ogiefvormige kern.

§ 85. De binnenhuls en buitenhuls zijn eveneens zamengesteld als bij de patroon tot het getrokken infanteriegeweer en worden vervaardigd uit dezelfde soorten van papier, op gelijke wijze gesneden (zie hierboven § 74 en 75).

§ 86. Voor deze patroon wordt dezelfde patroonrolder gebruikt als zoo even in § 76 voor het getrokken infanteriegeweer is voorgeschreven. [1])

---

[1]) Zoolang er nog patroonrolders voorhanden zijn, die oorspronkelijk voor het tirailleurgeweer waren bestemd en eenigzins verschillen in afmeting, zullen die evenwel ook gebezigd kunnen worden.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

§ 87. Het rollen, vallen en digtvouwen der hulzen, het mallen, in vet doopen en inpakken der patronen, alsmede het stempelen en digtbinden der pakjes patronen geschiedt geheel op dezelfde wijze als zulks hierboven in § 77—82 voor de patronen van het getrokken infanteriegeweer is voorgeschreven. Alleen bestaat er eenig verschil in de afmetingen van de patroonmal, die voor het tirailleurgeweer, eene middellijn van 0.0167 el heeft.

c. Scherpe patronen voor het kort infanteriegeweer model 1842.

§ 88. De scherpe patroon voor het gladloopsgeweer bestaat uit:

een kogel,
een huls en
negen wigtjes infanterie buskruid.

§ 89. De kogel wordt van zacht lood gegoten of geperst, weegt 0.0261 pond, en is van bolvormige gedaante. De middellijn is bij den gegoten kogel 0.0165 el en bij den geperssten kogel 0.0164.

§ 90. De huls bestaat uit een trapeziumvormig stuk infanteriepatroon. Om deze trapeziums te snijden, wordt elk vel (zie Fig. 8) over de lange zijde in vier en over de korte zijde in twee gelijke deelen verdeeld, waardoor men acht regthoeken verkrijgt die door eene schuinsche vouw, waarbij twee overstaande hoekpunten op elkander vallen, nog in twee stukken worden gesneden en waardoor dus 16 zulke trapeziums worden gevormd.

§ 91. De patroonrolder heeft de gedaante van een afgeknotten kegel, die op eene lengte van 0.195 el een bovenvlak heeft van 0.0155 in middellijn en een grond-

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

vlak van 0.0160 el middellijn. Aan de dunste kant heeft de rolder van onderen eene uitholling ter diepte van $\frac{1}{3}$ van de middellijn des kogels.

§ 92. Ieder hulzenroller, bij het vervaardigen van patronen, wordt voorzien van een kluwentje bindtouw (No. 4, 1000 tweedraads) tot het vastbinden der patronen en van eene schaar; het bindtouw No. 2, 450 driedraads wordt in stukjes van voldoende grootte voor het digtbinden der pakjes aan de inpakkers uitgereikt.

§ 93. Het rollen der huls geschiedt door het trapeziumvormig stuk papier zoodanig voor zich op de tafel te leggen, dat de schuine zijde naar boven en regts gekeerd zij.

De rolder wordt hierop met de uitholling links en op 0.02 el van de lange zijde, evenwijdig aan den onderkant van het velletje gelegd. Het papier wordt met de duim eens om den rolder gewikkeld, zoodat de rand, die hiertoe met de toppen der vingers tegen den rolder wordt vastgeknepen, tusschen deze en het papier vast zit.

Het uitstekende papier wordt nu met den pink in de holte van den rolder gedrukt en de kogel, die vooraf behoorlijk gemald moet wezen, met de giettap, of bij de geperste kogels met de *W*, naar den rolder gekeerd, in deze uitholling geplaatst. Het papier wordt daarna met de volle regterhand om den rolder gewikkeld, en de huls met den rolder in de linkerhand vasthoudende, worden met de regterhand, om het buiten den kogel schietende papier twee halve vuurwerkerslussen van bindtouw (No. 4 1000 tweedraads) gelegd. Deze lussen worden goed aangehaald, zoo kort mogelijk bij den knoop afgeknipt en het boven het touw uitstekende papier naar buiten omgeplooid en door een stoot op de tafel plat gedrukt.

De hulzen worden nu van den rolder afgeschoven, hetgeen gemakkelijk wordt gemaakt door dezen nu en dan met spaansche zeep te besmeren; zij worden staande in een daartoe aanwezig

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

kogelkistje geplaatst, hetwelk, vol zijnde, tot de vulling der hulzen ter zijde wordt gesteld.

§ 94. Het vullen geschiedt door een man, die een bak met vooraf goed doormengd buskruid voor zich heeft staan. Met een buskruidmaatje, hetwelk eerst zoodanig gesteld is, dat daarmede telkens 0.009 pond buskruid wordt afgemeten, schept hij het buskruid uit den bak, strijkt het boven gelijk af. en stort het in de huls door een daarop geplaatsten trechter, waarna het uitstekende papier, met den pijp des trechters eenigzins wordt omgevouwen. Nadat alle hulzen gevuld zijn, wordt het kistje aan de manschappen afgegeven, die met het digtvouwen belast zijn. Zij nemen hiertoe elke huls afzonderlijk, stooten haar met den kogel eenige malen op de tafel, om het buskruid te doen zamenpakken, en sluiten haar door het papier, boven het buskruid uitstekende, plat te drukken en regthoekig om te vouwen, — eerst regt en daarna naar beneden over de huls.

§ 95. De patronen worden daarna gemald, waarbij zij door hun eigen gewigt schuivende, door de patroonmal moeten glijden. Die welke te dik of niet overal goed digt worden bevonden, zullen in een afzonderlijk kistje worden opgelegd, om daarna geopend en uitgestort te worden.

§ 96. De patronen worden ingepakt in gewoon infanterie patroonpapier, waarvan elk vel even als voor het inpakken der patronen tot getrokken geweren (§ 80 hierboven) in zes regthoeken gesneden wordt. Elk dezer regthoeken wordt, juist in het midden, voorzien van een stempel in drukinkt, aanduidende den vorm des kogels.

§ 97. In elk dezer stukken worden tien patronen gepakt in twee lagen, zoodanig dat de kogels noch tegen, noch op elkander komen te liggen. Het pakje wordt zoo hoekig mogelijk gemaakt, het overschietende papier tot platte punten op het pakje zamengevouwen en kruisgewijze

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

met bindtouw vastgestrikt; ook wordt elk pakje gemerkt zooals hierboven in § 82 is voorgeschreven.

d. Losse patronen.

§ 98. Voor alle geweren worden dezelfde losse patronen gebruikt.

De lading der losse patronen bedraagt 5 wigtjes infanteriebuskruid.

§ 99. Tot het vervaardigen van losse patronen gebruikt men gewoon infanterie patroonpapier, waarvan het vel over de lengte in 5 en over de breedte in 2 gelijke deelen gevouwen en doorgesneden wordt.

De tegenovergestelde hoekpunten der alzoo verkregen regthoekige stukken, worden op elkander gelegd en de vouw doorgesneden. Ieder vel levert aldus het benoodigde papier voor 20 hulzen op. Met het bindtouw wordt gehandeld zooals hierboven in § 92 is voorgeschreven.

§ 100. Het stuk papier, tot het vervaardigen der huls dienende, wordt met de schuinsche zijde naar boven, de korte zijde regts gelegd; daarna wordt een patroonrolder als omschreven in § 91 hierboven, evenwijdig aan den onderkant en met het bolronde einde 1 duim van den linker kant van het papier gelegd.

De rolder wordt met het papier omwikkeld, dit goed vastgeklemd en verder geheel opgerold.

De hulzen der losse patronen worden aan het ondereinde digtgebonden, door het overschietende papier met een mastworp of vuurwerkersknoop van bindtouw (No. 4 1000 tweedraads), te sluiten; het overtollige papier, boven dien knoop, wordt afgeknipt en het overige met het plat der schaar tegen het einde van den rolder plat geklopt. De

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

rolder wordt daarna met omzigtigheid uit de huls getrokken en deze, met de opening naar boven, in een kogelkistje geplaatst.

§ 101. Daarna worden de hulzen gevuld en de patronen eenige malen op de tafel gestooten, om het buskruid een weinig te doen zamenpakken; vervolgens wordt het papier boven de lading plat gestreken en de patroon gesloten, door een dubbele vouw, eerst regts en vervolgens benedenwaarts langs de patroon.

§ 102. Voor het inpakken der losse patronen wordt hetzelfde papier gebezigd als voor de hulzen. Een vel wordt daartoe, zoowel over de lengte als over de breedte, in 3 gelijke deelen verdeeld en levert dus 9 gelijke regthoeken op.

In elk dezer stukken worden 10 losse patronen gepakt in twee lagen, zoodanig dat de ondereinden der patronen niet naast of op elkander komen.

De pakjes worden digtgebonden met bindtouw en zijn niet gemerkt.

e. Slaghoedjes.

§ 103. De slaghoedjes worden uit 's Rijks magazijnen van oorlog verstrekt in blikken dozen gepakt.

De hoeveelheid der te ontvangen slaghoedjes regelt zich naar het aantal scherpe en losse patronen, met dien verstaande, dat men steeds 10 pCt. meer rekene voor de mogelijke weigeringen.

Tevens zij men indachtig, op het vrij aanzienlijk getal dat jaarlijks vereischt wordt voor de voorbereidende oefeningen van het schijfschieten (zie § 46, 47 en 48 der 2de afdeeling) en voor het afbranden van een slaghoedje voor elke schietoefening (zie § 55 der 2de afd.)

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

f. Algemeene bepalingen betreffende het vervaardigen van munitie.

§ 104. De vrije toegang tot het gebouw waarin de werkzaamheden geschieden, is verboden; de deuren en ramen worden zooveel mogelijk gesloten gehouden, aan de zijde waar gevaar kan zijn van nabij gelegen huizen of van voorbijgangers. Er mag nimmer meer buskruid in de werkplaats voorhanden zijn, dan voor de behoefte van het oogenblik noodig is.

De arbeiders moeten magazijnsschoenen dragen, en eer zij de werkplaats binnentreden, zich ontdoen van alle ijzeren en stalen voorwerpen, van pijpen, vuurdoosjes, enz. Zij moeten elkander de gereedschappen overreiken, en mogen die niet toeschuiven of toewerpen.

Steeds zal een officier met het toezigt belast zijn, die de werkplaats nimmer mag verlaten, en de arbeiders gestadig in het oog moet houden; hij wordt bijgestaan door een of meer onder-officieren, die de werkzaamheden in alle deelen naauwkeurig gadeslaan.

Het vullen der hulzen en het inpakken der patronen, mag nimmer gelijktijdig in hetzelfde vertrek, met het vet maken der patronen geschieden.

De vloeren der werkplaatsen moeten dagelijks, na den afloop der bezigheden, aangeveegd en gereinigd worden.

§ 105. Tot het vervaardigen van 10,000 scherpe patronen, voor het getrokken infanterie- of voor het tirailleurgeweer, in één dag van 8 werkuren, zijn benoodigd:

a. aan personeel.

Tot het rollen van de hulzen	30	man
„ „ vullen „ „ „	2	„
„ „ digtmaken „ „ „	5	„

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Tot het mallen van de patronen	2 man
„ „ inpakken „ „ „	6 „
„ „ snijden van pakpapier en hulzenpapier	5 „
„ „ snijden en winden van touw . . .	1 „
„ „ in vet en was doopen der kogels .	4 „

te zamen 55 man, benevens 2 onder-officieren en 2 korporaals tot het gadeslaan der werkzaamheden. Deze onderofficieren en korporaals zijn tevens belast met het merken der pakjes; zij zullen de hulzen en later de patronen opzamelen, om ze ter vulling en ter inpakking te geven, en zullen eindelijk de pakjes tellen en in de patroonkistjes schikken.

b. aan bestanddeelen en gereedschappen. [1])

Buskruid No. 2	50 Pd.
Puntkogels	10,000
Kaartpapier.	65 vel.
Patroonpapier No. 6, voor de binnen- en buitenhulzen	218 „
Idem, voor het inpakken	166 „
Ongealuind kardoespapier No. 3 . . .	63 „
Bindtouw No. 2, 450 driedraads. . .	1 Pd.
Een weinig boekdrukkersinkt voor het merk van den vorm des kogels op elk pakje	
Hard vet No. 1	2 „
Geele was	0,4 „
Buskruidbak	1
Buskruidmaat No. 5.	2
Patroon of kogelkistjes-	15
IJzeren linialen (1 groote en 1 kleine) .	2
Patroonmallen	2
Messen	6
Patroonrolders	30

[1]) Boven de in deze en in de twee volgende § § opgegeven hoeveelheden papier voor de hulzen en voor het inpakken, moet men nog ongeveer 3 ten 100 er bijrekenen voor verlies aan papier.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Plankjes, tot het stellen der gevette patronen (lang 0.6 el en breed 0,25 el)	20
Idem, tot het rollen der patronen . .	30
Trechters	2
Vetstoof.	1
IJzeren pot bij de vetstoof.	1
Merkijzer	1
Weegschaal tot buskruid proefmortier. .	1

§ 106. Tot het vervaardigen van 15,000 scherpe patronen, voor het gladloopsgeweer, in één dag van 8 werkuren, zijn benoodigd:

a. aan personeel:

Tot het rollen der hulzen en digtbinden onder den kogel	28	man
Tot het vullen der hulzen.	2	„
[illegible]digtvouwen der „	4	„
„ „ mallen van de patronen	2	„
„ „ inpakken „ „ „ . . .	6	„
„ „ snijden van hulzen- en pakpapier .	1	„
„ „ snijden en winden van touw. . .	1	„

te zamen 44 manschappen, benevens twee onder-officieren en twee korporaals, welke mede het toezigt handhaven en zich tevens onledig houden met het opzamelen der hulzen en patronen, het tellen, het merken en het schikken der pakjes patronen in de daarvoor bestemde kistjes.

b. aan bestanddeelen en gereedschappen:

Buskruid No. 2, ...	135	Pd.
Ronde kogels	15,000	
Patroonpapier No. 6, voor de hulzen .	937	vel.
Idem, voor het inpakken	250	„
Bindtouw No. 4, 1000 tweedraads, voor de hulzen	4	Pd.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Bindtouw No. 2, 450 driedraads, voor het vastbinden der pakjes	1,50 Pd.
Drukinkt voor het merk der pakjes . .	
Buskruidbak	1
Buskruidmaat No. 5	2
Patroon- of kogelkistjes	20
Patroonmallen	2
Messen	2
Scharen	28
Patroonrolders	28
Plankjes tot het rollen der patronen (0,6 el bij 0,25 el)	28
Trechters	2
Merkijzer	1
Weegschaal tot buskruid proefmortier. .	1

§ 107. Om 5000 losse patronen in één dag van 8 werkuren te vervaardigen, zijn benoodigd:

a. aan personeel:

Tot het rollen en vastbinden der hulzen. .	5 man
„ „ vullen der hulzen	1 „
„ „ digtvouwen der hulzen	1 „
„ „ inpakken der patronen	2 „
„ „ snijden van hulzen- en pakpapier. .	1 „
„ „ snijden en winden van touw . . .	1 „

benevens 1 onder-officier en 1 korporaal, die behalve het houden van toezigt ook nog belast zullen zijn met het opzamelen der hulzen en patronen.

b. aan bestanddeelen en gereedschappen:

Buskruid No. 2	25 Pd.
Patroonpapier No. 6, voor de hulzen . .	250 vel.
Idem, voor het inpakken	55 „

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Bindtouw No. 4, 1000 tweedraads . . .	1,50	Pd.
Bindtouw No. 2, 450 driedraads . . .	0,40	„
Buskruidbak	1	
Bnskruidmaat No. 5.	1	
Patroon- of kogelkistjes	10	
Messen.	2	
Scharen.	5	
Patroonrolders	5	
Plankjes tot het rollen der patronen als boven	5	
Trechter	1	
Weegschaal tot buskruid proefmortier. . .	1	

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

TWEEDE AFDEELING.

SCHIETOEFENINGEN.

Algemeene beschouwing over het schieten.

§ 1. Bij het gebruik van vuurwapenen is het nuttig, dat men eenigermate bekend zij, met de middelen welke over het algemeen worden toegepast, om bij het schieten aan het wapen eene stelling te geven, waardoor de kans van treffen het meest wordt verzekerd.

Deze kennis kan alléén verkregen worden, door hen die zich een juist denkbeeld vormen van de theorie van het schot, de vorm des kogelbaans, enz.

Om daartoe te geraken zullen aan ieder schutter de volgende grondregelen worden ingeprent.

§ 2. Indien men eenen steen met eenige kracht voortwerpt naar een doel, dat tamelijk ver van ons verwijderd is, ontwaart men al zeer spoedig, dat het niet mogelijk is hem langs eene regte lijn naar dit doel te doen gaan. Hij zal eene gebogene lijn door de ruimte beschrijven en men zal hem — binnen zekere grenzen — hooger moeten werpen, naarmate men hem verder wil brengen.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

De oorzaak van dit verschijnsel is, dat de voortgeworpen steen moet gehoorzamen aan krachten, die bestendig op hem werken.

De eerste is de voortstuwende kracht — de snelheid — die hem wordt medegedeeld door den werpenden persoon, en wanneer deze *alleen* bleef werken, zou de steen ongetwijfeld in de hem gegevene rigting, zonder eenige afwijking blijven voortsnellen.

De tweede kracht is die welke hem, en ieder ander in de ruimte losgelaten voorwerp, dwingt zich naar de aarde te begeven, dat is: neder te vallen. Deze zou op zich zelve reeds voldoende zijn om hem te beletten, zich in eene regte lijn te bewegen.

De derde kracht is de tegenstand der lucht, en deze verhindert dit meer en meer.

Dat de lucht werkelijk tegenstand biedt is eene waarheid waarvan men zich ligtelijk kan overtuigen door, zelfs in een gesloten vertrek, slechts de vlakke hand met eenige kracht heen en weder te zwaaijen.

Daar de voortstuwende kracht, die in den aanvang de sterkste was, alzoo bestendig door de beide andere bestreden wordt, moet zij hare werking allengskens verflaauwen en eindelijk geheel staken, zoodat de steen op den grond valt.

§ 3. Hetzelfde wat men met eenen voortgeworpen steen ziet plaats hebben geschiedt ook met den kogel, die uit eenig vuurwapen wordt geschoten.

Deze gehoorzaamt aan dezelfde drie krachten, waarvan de eerste, hier *aanvankelijke snelheid* genoemd, hem door het verbrande buskruid wordt medegedeeld.

Indien men nu den kogel op zijnen weg kon volgen, even als dit bij den steen mogelijk is, dat zou men zien, dat hij slechts gedurende zeer korten tijd de rigting der lijn volgt, die men kan veronderstellen, dat door het midden van den loop gaat — de *aslijn* — en vervolgens eene

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

kromme lijn beschrijft, die meer gebogen is, naarmate zij het doel nadert. Deze denkbeeldige kromme lijn noemt men de *kogelbaan*.

§ 4. Wanneer men derhalve over een vuurwapen, dat voor en achter even veel ijzerdikte had, een regte lijn naar een zeker doel bragt — de *rigtlijn* — of met andere woorden, wanneer men dat vuurwapen met juistheid op het doel rigtte, dan zou de kogel toch altijd beneden het gekozen mikpunt treffen, of het doel niet kunnen bereiken, wanneer het op eenigzins grooten afstand gelegen ware. Hoe verder men dus met eenig vuurwapen wil schieten, hoe meer ook bij het rigten de tromp rijzen of het achterste gedeelte van den loop dalen moet.

Daar het echter niet mogelijk is een zeker schot te hebben, wanneer men op een bij gissing gekozen punt in de ruimte, boven het doel moet rigten, gelijk soms zou behooren te geschieden wanneer men de tromp voldoende wil doen rijzen, zoo hebben die vuurwapens, waaruit men op grooten afstand wil treffen, op het achterste gedeelte van den loop eene verhooging — *opzet* of *vizier* genaamd, — die men naar believen kan doen rijzen of dalen. Over deze verhooging en over een vast punt vóór op den loop, *de vizierkorrel*, wordt nu regt naar het doel gerigt; de loop ligt thans van achter lager dan aan de tromp en wanneer het vizier goed in verhouding tot den afstand waarop men zich van het doel bevindt gesteld is, zal de kromming der kogelbaan geene verhindering meer aan het juist treffen in den weg leggen.

§ 5. Veronderstelt men bijv. dat in Fig. 9 de tromp *a* van een geweer *c a*, even hoog boven een waterpas vlak gelegen ware, als het mikpunt *b*. Indien nu ook de loop in eenen waterpassen stand werd gebragt, zoodat zijne aslijn met de lijn *a b* zamenviel, dan zou de kogel, die zich volgens de kromme lijn *a b d* en grootendeels beneden de

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

aslijn beweegt, niet door het punt *b* kunnen gaan, maar zooveel daar beneden moeten treffen als de afstand van *b* tot aan de aslijn bedraagt.

Men heeft echter den loop van achteren zooveel doen dalen, tot men over den opzet *e* en de vizierkorrel in eene regte lijn naar het doel *b* kan zien of rigten. Indien nu de opzet goed in overeenstemming is met den afstand *ab*, gelijk in de figuur is aangenomen, dan kan de kogel ook nergens anders dan in *b* treffen. Deze afstand, van de tromp van het geweer tot het doel waarvoor het vizier is gesteld, heet *dragt*.

§ 6. Men ziet in de figuur, dat de rigtlijn op twee punten door de kogelbaan wordt gesneden, namelijk de eerste keer kort bij de tromp in het punt *f* en de tweede keer in het punt *b*, waar de kogel het doel treft. Men ziet ook, dat de kogel zich tusschen die twee snijpunten boven de rigtlijn beweegt, en dat wanneer hij door het doel *b* heen zijnen weg vervolgt, hij zich daarachter beneden de rigtlijn moet bewegen.

Neemt men nu aan, dat de afstand *ab* = 250 passen is, en dat de opzet derhalve uitsluitend voor dien afstand bestemd ware, dan zou, wanneer men over dien opzet naar een doel *b*" of *b*' rigtte, wat slechts op 200, 150 of 100 passen afstands gelegen ware, de kogel niet in dit doel, maar zooveel hooger treffen als de afstand tusschen de rigtlijn en de kogelbaan bedraagt.

Om derhalve met behulp van dienzelfden opzet het doel op 200, 150 of 100 passen te trekken, moet men niet op dit doel zelf, maar op een ander punt rigten, dat zooveel lager gelegen is als de zoo even genoemde afstand tusschen de kogelbaan of rigtlijn aanduidt.

Wanneer men al verder van denzelfden opzet naar een doel *b*"' of *b*"" rigt, dat op 300 passen afstand gelegen is, dan zal de kogel weder niet in dit doel, maar zooveel

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

lager treffen als de afstand tusschen de rigtlijn en de kogelbaan bedraagt. Om derhalve met behulp van dien opzet het doel op 300 passen te treffen, moet men niet op dit doel zelf, maar op een ander punt rigten, dat zooveel hooger gelegen is als de genoemde afstand tusschen kogelbaan en rigtlijn aanwijst.

§ 7. Op deze wijze voortgaande komt men al spoedig op eenen afstand, dat men om het doel *b* te raken het mikpunt hooger zou moeten nemen dan de bovenkant van de schijf of van het ligchaam waarop het doel aangeduid is.

In dit geval kan dus de vizierlijn over het standvizier niet meer gebruikt worden en voor die grootere afstanden wordt dus het vizier hooger en op de daarvoor bestemde merken gesteld.

Het achterste gedeelte van den loop komt dan bij het vuren telkens lager, naarmate de afstand toeneemt en men kan voortdurend regtstreeks op het doel wat men treffen wil, blijven rigten.

Naarmate men op die grootere afstanden vuurt wordt echter de *vizierhoek e f c* grooter en de kogelbaan krijgt dus eene sterker kromming, zoodat zij op de zeer groote afstanden veel overeenkomst heeft met de baan van een projectiel dat geworpen wordt.

§ 8. *Bestreken ruimte* noemt men dat gedeelte van de kogelbaan binnen hetwelk de kogel zich niet hooger boven de rooilijn verheft, dan de lengte van een man of ruiter. Op de kleine afstanden, en dus met de kleinste vizierhoek, is de bestreken ruimte het grootste en voor de grootere afstanden, waarbij de baan des kogels eene grootere kromming krijgt, wordt de bestreken ruimte minder.

Bij het getrokken infanteriegeweer en het tirailleurgeweer zijn de schoten waarbij men de rigting over het standvizier neemt, alléén over de geheele lengte der baan tot aan het doel en zelfs nog eenige passen daarachter bestrijkend.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Het bestrijkende der baan op de grootere afstanden vermindert zóó snel, dat op de verste afstanden deze bestreken ruimte vóór en achter het doel slechts weinige passen bedraagt.

Het *juist* schatten der afstanden is dus iets waarop bij de oefeningen niet genoeg kan gelet worden, wil men, vooral op de groote afstanden, eenige kans van treffen behouden.

§ 9. De passen in dit voorschrift bedoeld zijn van 0,63 el.

Over het gebruik van het vizier.

§ 10. Men rigt door het midden van de vizierkeep zoodanig, dat de bovenkant van de korrel overeenkomt met het bovenvlak van het vizier (zie Fig. 10). Deze rigtlijn wordt alsdan op het doel gebragt.

§ 11. Bij het getrokken infanteriegeweer regelt de schutter de hoogte van de vizierkeep en bepaalt daardoor de dragt van het wapen, als volgt: — voor 250 passen is de klep naar achteren neêrgeslagen hetgeen men *standvizier* noemt; en wordt alsdan gemikt op het midden van het doel of de buik van den man; — voor 300 en 350 pas wordt gebruik gemaakt van ditzelfde standvizier, doch wordt daarmede alsdan hooger gemikt (voor 300 pas op de borst van den man en voor 350 pas op het hoofd); — voor 400 pas en voor elke 100 passen verder, tot en met 1100 pas, wordt de klep zóóveel opgerigt, dat hare bovenzijde overéénkomt met de insnijding, welke op de zijwangen van het voetstuk zijn aangebragt.

De helling der klep wordt voor de tusschenliggende af-

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

standen, geregeld, door die op het oog iets hooger of lager te stellen, dan tot het naastbij komende honderdtal passen vereischt wordt.

Tot het rigten beneden de 250 passen, bezigt men het standvizier voor 250 passen, en neemt alsdan het mikpunt voor 100 tot 200 pas op de dij en onderbuik van den man.

Bij het schijfschieten of bij gelegenheden dat het er op aankomt, om zeer naauwkeurig te schieten op den afstand van 100 pas, wordt de vizierklep opgezet. Men rigt alsdan door de vizierkeep welke zich midden in het voetstuk bevindt en men mikt op het midden van het doel.

§ 12. Bij het indisch tirailleurgeweer, is de vizierklep geheel naar achteren nedergeslagen of het standvizier juist geschikt voor 250 passen afstands; daar men zich evenwel van dienzelfden neêrgeslagen opzet moet blijven bedienen tot op 350 passen, zoo rigt men daarmede als volgt: van 100 tot en met 200 op de dij en onderbuik van het schijfbeeld of van den te treffen man, van 200 tot en met 300 op de buik en de borst en van 300 tot aan 400 pas op het hoofd.

Voor 400 pas en voor grootere afstanden, tot en met 1100 pas, wordt de vizierklep hooger gesteld, zoodat zij overeenkomt met de daarvoor bestemde merken op het voetstuk.

§ 13. Indien men bij het schieten met het kort infanteriegeweer *model* 1842, het doel kan treffen door met behulp van het vizier, het geweer regtstreeks op het doel te rigten verkrijgt zulk een schot den naam van *vizierschot.*

Dit vizierschot ligt op 150 pas afstands en moet men om op andere afstanden het doel te treffen, volgender wijze rigten:

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

op afstanden van 100 en 150 pas op het doel of op den buik van den man.
„ „ „ 200 pas op de borst van den man.
„ „ „ 250 en 300 pas op het hoofd.

Toestellen en benoodigdheden voor de schietoefeningen. [1])

§ 14. Per bataillon zijn benoodigd:

a. achttien schijven. Dit getal is berekend op 3 per kompagnie, hetgeen echter niet voldoende zal zijn dáár waar verschillende kompagniën soms te gelijkertijd op 5 naast elkander geplaatste schijven moeten schieten. In die gevallen moet er dus op meer schijven gerekend worden.

De schijf is hoog (boven den grond) 1,8 el en breed 0,5 el. Zij bestaat uit een regthoekig bamboezen raam met twee dwarslatten of bamboes op 0.5 el afstand van de korte zijden aangebragt. De lange zijden moeten eenige palmen beneden de onderste korte zijde uitsteken en puntig uitloopen (zie Fig. 11).

Het raam wordt met linnen of met eene andere genoegzaam stevige stof bekleed, waarover wit papier wordt geplakt.

Over het midden dezer schijf, van boven naar onderen,

---

[1]) Het hier voorgeschrevene betreffende de hoogte en breedte afmetingen der schijven, alsmede de beschildering van den vóórkant der schijven, moet naauwkeurig opgevolgd worden.

De overige bepalingen omtrent het getal der schijven, de afmetingen, de inrigting en het aantal der overige toestellen en benoodigdheden zijn slechts gegeven, om te dienen als leiddraad en wordt het aan den tact der korpskommandanten overgelaten, om dit zoo noodig naar localiteit en omstandigheden te wijzigen.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

is eene zwarte streep geschilderd ter breedte van 2 duim.

Uit een punt in het midden dezer streep en op 0,9 el van den bovenkant, wordt een cirkel beschreven van 0,5 el middellijn. Deze cirkel wordt geheel zwart gemaakt, en op het midden daarvan een cirkel of roos van wit papier, van 1 palm middellijn, geplakt.

Daarenboven is nog in ruwe trekken, doch op duidelijk zigtbare wijze, op de schijf het beeld van een man geschetst, ter verduidelijking vooral voor den inlander; op de gewone schijf staat dit beeld in front; op de beweegbare schijf uit de flank.

Wanneer 3 of 5 dezer schijven naast elkander geplaatst worden, zullen de verticale lijn, de cirkel van 5 palm middellijn en het beeld van den man, alleen op de middelste schijf voorkomen, terwijl de middelste cirkel of roos zwart wordt gelaten. De nevenschijven blijven geheel wit.

b. Drie beweegbare schijven. De beweegbare schijf komt in afmetingen overeen met de gewone schijf.

Zij wordt op een wagentje met 4 houten wielen geplaatst, en in beweging gebragt door middel van trekkoorden, die aan het voor- en achtereinde van het wagentje bevestigd zijn (Fig. 12).

§ 15. Bij elke kompagnie en bij elk detachement moet voorhanden zijn:

a. Een rigt- of schietbok, om gebruikt te worden bij het onderwijs in het rigten en bij het inschieten der geweren.

Deze rigtbok (zie Fig. 13) bestaat uit een houten goot A B, van eene lengte iets minder dan de afstand tusschen de boven en onderkordonbeugel van het geweer, — en op zoodanige wijze uitgehold dat de lade van het geweer er, zonder veel speling, juist in past.

Deze goot is op en neder beweegbaar om een pen C, door middel van eene stelschroef D, die door eene moer

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

in het horizontale plankje G loopt en door den schutter naar welgevallen hooger en lager kan gedraaid worden.

De horizontale beweging wordt aan het geweer gegeven door het draaijen van het geheele bovenstel, waartoe men het uitstekend gedeelte van de pen C als handvat gebruikt; deze beweging heeft verder plaats door middel van eene gladde ronde spil die met het bovenstel mededraait, door het bovenstuk E van het onderstel heengaat (door een rond gat in het midden) en in het punt F op het voetstuk rust in eene uitholling van 2 duim diepte.

De hoogte van de pen C boven den grond is 1.30 à 1,40 el.

b. Een toestel bestaande uit drie palen of bamboezen van 1,7 el lengte, die ter hoogte van 1,2 el door een houten pin of met een koord kruisselings worden verbonden en zoodanig uiteen kunnen worden gezet, dat daarop een zandzak kan gelegd worden, om zoodoende bij de voorbereidende oefeningen ook als rigtbok te kunnen dienen (Fig. 14).

c. Eenige grof linnen zakken, ongeveer 0,5 el in het vierkant, welke met zand gevuld zijnde bij de bovenvermelde toestel gebruikt worden of wel op eene tafel of op andere wijze opgestapeld bij de voorbereidende oefeningen in de kazerne des noods den rigtbok of de rigttoestel kunnen vervangen.

d. Twee meetkoorden van 25 passen lengte, welke door knoopen in 5 gelijke deelen verdeeld zijn, om afstanden te kunnen uitzetten.

e. Eenige roode seinvlaggen van 5 palmen in het vierkant.

f. Eenige aanwijsstokken, voorzien van een cirkelvormig plankje, hetwelk aan de eene zijde wit en aan de andere zijde zwart geverwd is.

g. Eenige cirkelvormige schijfjes (voor de voorbereidende oefeningen) van 2 palm middellijn, aan de ééne zijde wit, aan de andere zijde zwart geverwd, en voorzien van een lus.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

§ 16. Op het schietterrein moeten zijn:

a. Op 10 passen vóór- en zijwaarts van de schijf, eene *schouderwering* voor den waarnemingspost, lang 3, dik en hoog 2 el.

De aarde wordt goed aangestampt, zoo steil mogelijk opgezet en met zoden bekleed. De uitgraving naar de zijde der schijf moet zacht glooijende zijn.

b. Waar geene gelegenheid is om de schijven vóór eene hoogte te plaatsen, een *kogelvanger*, bestaande uit eene aardopwerping van 4 ellen hoogte en dikte, en 8 ellen lengte, of zooveel meer als de veiligheid van het terrein mogt vereischen.

c. Regts en links van de beweegbare schijf, *schouderweringen.*

Het onderstel van de beweegbare schijf moet in eene gleuf worden bewogen, in dier voege dat het voor de kogels gedekt zij.

§ 17. De schoppen, spaden, pikken of kruiwagens tot bovenbedoelde werkzaamheden benoodigd, worden op aanvrage van den kommanderenden officier uit de magazijnen der Genie verstrekt.

De gereedschappen moeten na afloop der oefeningen roestvrij worden ingeleverd.

De schijven en andere benoodigdheden blijven, daar waar de schietterreinen ver van het logies der troepen verwijderd zijn en er gelegenheid ter opberging bestaat, op of nabij het schietterrein en worden ook dáár gerepareerd.

§ 18. De aanmaak en het onderhoud der schijven en andere benoodigdheden, geschiedt door de zorg der officieren van wapening en in kleine garnizoenen, waar zich die niet bevinden, door de respectieve detachements-kommandanten.

Deze zullen alzoo ook verantwoordelijk zijn, dat steeds eene voldoende hoeveelheid schijven en andere benoodigdheden in voorraad zij, om de schietoefeningen steeds naar eisch

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

voortgang te kunnen doen hebben. Zij zullen zich tevens beijveren, om, zonder daardoor iets aan de goede hoedanigheid der schijven te kort te doen, deze op de meest voordeelige wijze te doen vervaardigen en onderhouden, waartoe de betrokken korps- en kompagnies-kommandanten hen zooveel mogelijk zullen trachten te gemoet te komen, door het (in verband met § 3 der Algem. order, No. 3, van 1847) kosteloos afstaan van oud archiefpapier, enz.

Regeling van het onderwijs.

§ 19. Het praktisch en theoretisch onderwijs, in al wat de schietoefeningen en het schatten van afstanden betreft, heeft kompagniesgewijze plaats en wordt door den kompagnies-kommandant bestuurd.

Het praktisch en theoretisch onderwijs wordt, zoowel aan de manschappen als aan de onder-officieren en korporaals, door de luitenants gegeven. Bij gebrek aan officieren, kan het theoretisch onderwijs aan de manschappen echter door een geschikt onder-officier worden gegeven.

§ 20. Het theoretisch onderwijs voor de onder-officieren en korporaals omvat den zakelijken inhoud van dit geheele voorschrift. Aan de soldaten zal daarvan slechts zooveel worden onderwezen, als hunne verstandsontwikkeling gedoogt, en zulks op eenvoudige en begrijpelijke wijze.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Algemeene bepalingen betreffende de schietoefeningen.

§ 21. Gedurende elk schietsaizoen, — dat in den regel van 1° April tot 1° November loopt en naar de van geographische ligging afhankelijke mousson gewijzigd kan worden, door den gewestelijken militairen kommandant, — worden voor elk man met getrokken vuurwapen voorzien (het kader daaronder begrepen) verstrekt 150 scherpe patronen, 20 losse patronen en 225 slaghoedjes. [1])

§ 22. Voor elk schutter met gladloopsgeweer worden jaarlijks verstrekt 80 scherpe patronen, 20 losse patronen en 135 slaghoedjes. [2])

§ 23. De dagen van schijfschieten worden door den korps- of detachements-kommandant, op doelmatige wijze, in verband met andere dienstbelangen bepaald en zoodanig geregeld, dat de oefening zooveel mogelijk over het geheele schietsaizoen doorloopt.

§ 24. Het schijfschieten zal onder allerlei weêrsgesteldheid moeten plaats hebben en mag dus niet dan hoogst zeldzaam, uithoofde van ongunstig weder, worden uitgesteld of afgekommandeerd.

§ 25. In den regel worden door elk schutter, per dag, nimmer meer dan 5 schoten gedaan, met uitzondering van

---

[1]) Hieronder zijn behalve de munitiën voor de voorbereidende oefeningen, het eigenlijke schijfschieten en het prijsschieten, ook nog begrepen die voor de bataillons vuurexercitiën en voor de verwisseling der wachtpatronen.

Daarenboven wordt voor elk rekruut, om af te exerceren, nog verstrekt 20 losse patronen met 25 slaghoedjes, terwijl ook de voor groote manoeuvres en begrafenissen benoodigde munitie afzonderlijk verstrekt wordt.

[2]) Idem.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

die gevallen waarvoor zulks in dit voorschrift anders bepaald is.

§ 26. Wanneer eenig schutter gedurende een of meer schietoefeningen in dienst, ziek of om eenige andere reden afwezig is, mag hij later de schoten niet inhalen, die hij intusschen zou gedaan hebben, maar valt hij weder in met schieten, op den afstand waarop hij verbleven was.

§ 27. De daardoor overblijvende patronen worden gebruikt voor het inschieten van geweren, het prijsschieten en de oefeningen der tamboers en hoornblazers; alsmede ook voor de officieren, die ook, dos verkiezende, persoonlijk aan het schijfschieten mogen deel nemen.

§ 28. Blijven er dan, na afloop van het eigenlijk schietsaizoen, nog patronen over, dan worden die gebezigd, om ook gedurende de regenmousson één maal 's maands, tot dat alles zal zijn verschoten, te doen schijfschieten, ten einde het geleerde te onderhouden.

§ 29. Alle schutters moeten jaarlijks, bij den aanvang van het schietsaizoen, de schietoefeningen weder beginnen op den kleinsten afstand van de klasse, waarin zij het vorige schietsaizoen verbleven.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Voorbereidende oefeningen tot het schieten.

Algemeene bepalingen.

§ 30. De voorbereidende oefeningen hebben voornamelijk plaats gedurende de maanden van den regenmousson, en kunnen voor het meerendeel binnen de kazerne geschieden.

Ook gedurende het schietsaizoen zal echter voor de eerstbeginnenden en voor de in § 129 dezer afd. bedoelde schutters, van tijd tot tijd het doen dier oefeningen bevolen worden.

§ 31. Alle schutters, het kader daaronder begrepen, moeten telken jare de voorbereidende oefeningen doorloopen vóór den aanvang van het schietsaizoen.

§ 32. De oefeningen bestaan in:

a. Het mikken, met behulp van den rigtbok of den zandzak.

b. Het vaardig maken en aanleggen.

c. Het rigten.

d. Het aftrekken met den slagdop.

e. Het aftrekken met slaghoedjes.

f. Het vuren met losse patronen.

§ 33. Bij het onderrigt worden, bij voorkeur, niet meer dan 10 man te zamen gevoegd, en wordt bij deze oefeningen, met uitzondering van die bedoeld onder punt *a*, de randsel omgehouden.

De oefeningen, voorkomende onder de punten *a* tot *d*, worden aan de rekruten onderwezen, zoodra zij in de *Pelotonsschool* zijn overgegaan.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

De onderwijzer mag niet tot eene volgende oefening overgaan, dan nadat de leerlingen in de voorafgaande goed bedreven zijn.

Hij moet de gronden van het schieten, die hoofdzakelijk berusten op de oefeningen bedoeld bij de punten *b*, *c* en *d*, dikwerf doen herhalen, zelfs dan, wanneer de man reeds tot het schijfschieten is overgegaan.

a. Het mikken met behulp van den rigtbok of den zandzak.

§ 34. De onderwijzer plaatst een geweer met bajonet op den rigtbok of op een zandzak, en rigt de vizierlijn op het doel, bestaande in een cirkelvormig schijfje (als bedoeld in litt. *g* van § 15 dezer afd.), dat op een afstand van 15 à 25 pas, 1 el boven den grond geplaatst is.

Hij toont den manschappen de twee punten aan waardoor de vizierlijn bepaald wordt, en beduidt hun, dat het geweer gerigt is wanneer het verlengde van die lijn door den onderkant van het doel gaat.

Ten einde de rigting waar te nemen, plaatsen de manschappen zich beurtelings, terwijl zij het linker oog sluiten, achter de kolf, zonder deze aan te raken.

§ 35. De onderwijzer brengt voorts het geweer uit de rigting, en doet ieder man bij opvolging het daarin herstellen. Hij doet daarbij tevens opmerken, dat het geweer regts noch links mag overhellen.

Hij moet de rigting telkens nazien en, zoo noodig, de fouten aanwijzen.

§ 36. Dit onderrigt wordt besloten met den rigtoestel op 100 passen vóór de schijf te brengen, en het geweer op de roos te laten rigten.

Daarbij wordt het vizier voor verschillende afstanden gesteld, terwijl aan de manschappen de regels voor het schot nader worden verklaard.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

b. Het vaardig maken en aanleggen.

§ 37. De onderwijzer stelt de manschappen op één gelid, op een pas afstand van elkander.

Hij plaatst zich eenige passen vóór het gelid en verklaart, terwijl hij-zelf de houding aanneemt, duidelijk de bij het vaardig maken en aanleggen in acht te nemen regels.

§ 38. *De staande houding* wordt uit de positie van het geweer bij den voet, op de volgende wijze aangenomen.

Op den linker hiel ongeveer $^1/_8$ wending regtsom maken en den regter voet 2 of 3 palm regts en 1 of 2 palm achterwaarts van den linker plaatsen, naarmate van de gestalte van den man; de kniën gestrekt, het gewigt van het ligchaam een weinig naar voren en evenveel rustende op de beide voeten, die plat op den grond moeten staan; het hoofd en de oogen naar het te treffen voorwerp gewend; tegelijk het geweer schielijk met de regter hand opligten en het met de linker iets beneden den onderband opvangen en voorover brengen; de punt der bajonet ter hoogte van het oog; de regter hand aan de greep brengen.

De beide laatste bewegingen van het vaardig maken verrigten, zoo als die in het *Exercitie-Reglement* zijn voorgeschreven.

Het geweer bedaard omhoog brengen, daarbij de armen een weinig strekkende; de kolf vervolgens vast en zoodanig tegen den schouder plaatsen, dat het hoofd niet voorover gebogen behoeft te worden, om de vizierlijn te vinden; de linker hand doen terugglijden met den pink tot de slotplaat; het geweer rustende op de palm van de hand, de duim uitgestrekt langs en de vingers om de lade, met de toppen naar het aangezigt gewend, de linker elleboog zooveel mogelijk omlaag; de regter hand omvat de greep, de duim uitgestrekt op de lade, nagenoeg in de rigting van den voorarm; de drie laatste vingers op de verhooging van de

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

trekkerplaat, de voorste vinger met de buiging van het eerste lid zacht tegen den trekker en op den binnenkant van den krop; de regter elleboog ter hoogte van den schouder of iets daarboven [1]); het linker oog sluiten, het hoofd zoo noodig een weinig regts of achterover buigen, ten einde met het regter oog door de vizierkeep en over de korrel naar het te treffen voorwerp te zien.

Het geweer mag niet regts of links overhellen.

§ 39. Ieder man neemt op zijne beurt deze houding aan. In het begin wordt het geweer ter hoogte van den bovenband door den onderwijzer ondersteund, ten einde den soldaat niet te zeer te vermoeijen; terwijl de houding nagezien en zoo noodig verbeterd wordt.

Inmiddels oefenen de overige manschappen zich in het aannemen van voorschreven houding.

§ 40. De *knielende houding* wordt op de volgende wijze uit de positie met het geweer bij den voet aangenomen.

Draaijen op den linker hiel, zoodanig dat de linker voet nagenoeg in de rigting komt waarin de regter stond; te gelijkertijd den regter voet links achterwaarts afzetten; de regter knie op den grond plaatsen, ongeveer 2 à 3 palm regts en achterwaarts van den linker hiel, en het ligchaam op het regter been in eene ongedwongene houding doen rusten; het bovenlijf zooveel mogelijk regt op; het geweer nu met de linkerhand omvatten, tusschen onderband en slot, den duim uitgestrekt langs de lade; de kolf opligten en de tromp voorover doen hellen; met de regterhand de greep omvatten.

Den haan spannen en de greep weder omvatten.

Het geweer met de beide handen opligten, de kolf in

---

[1]) Men zij indachtig, dat de hier vermelde bepaling, omtrent het vaardig maken en aanleggen, geen betrekking heeft op de houding van den man bij het schieten in rijen en gelederen, als moetende daarbij het Exercitie-reglement worden gevolgd.

PERPUSTAKAAN-NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

den aanleg tegen den schouder plaatsen; de linker hand terugtrekken tot aan het slot, de linker elleboog steunende op het linker dijbeen nabij de knie, en overigens de houding gelijk aan de staande.

§ 41. *De zittende en liggende houdingen* worden niet bepaald voorgeschreven; zij zijn afhankelijk van de gestalte van den man. Het is voldoende den soldaat te leeren, in die houdingen aan de armen een steunpunt te geven, en het meest doeltreffend gebruik van zijn geweer te maken.

Het meest aan te bevelen is de gewone zittende houding plat op den grond, de knieën opgetrokken en de hielen in den bodem gedrukt; de linker knie als steunpunt voor den linker elleboog, de regter knie als steunpunt voor den regter elleboog en de kolf goed tegen den schouder aangedrukt.

c. Het rigten.

§ 42. Dit onderrigt heeft hoofdzakelijk ten doel, het geweer onbewegelijk in de juiste rigting te leeren houden.

Het gelid wordt opgesteld zooals in § 37 van deze afd. is bepaald. De onderwijzer plaatst zich bij opvolging op eenige passen voor ieder soldaat; hij gelast dezen vaardig en, zonder veel te zoeken, op het regter oog van den onderwijzer aan te leggen.

Inmiddels oefenen de overige manschappen zich, in het rigten op de cirkelvormige schijfjes, door eerst iets lager te rigten en vervolgens de tromp langzaam op te heffen.

d. Het aftrekken met den slagdop.

§ 43. Deze oefening heeft ten doel, om de manschap-

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

pen te leeren, het geweer bij het doen overslaan van den haan, niet uit de rigting te brengen.

De onderwijzer overtuigt zich eerst, of de man den voorsten vinger van de regter hand kan sluiten, zonder de vuist te verplaatsen. Vervolgens neemt hij, vóór en met zijne regter zijde naar het gelid staande, het geweer vóór het ligchaam, het slot omhoog. In deze houding toont hij aan, hoedanig tegen den trekker moet worden gedrukt, om den haan te doen overslaan.

Daarna overtuigt hij zich, of de manschappen hem goed begrepen hebben.

Tot dat einde doet hij ieder man afzonderlijk tegen den trekker drukken en den haan nederslaan.

§ 44. Vervolgens doet de onderwijzer ieder man in de staande houding rigten en den haan nederslaan.

De man moet daarbij de ademhaling inhouden, van het oogenblik dat hij tegen den trekker drukt, tot dat de haan is nedergeslagen.

Hij moet den trekker niet in eens, maar langzaam terugtrekken, door den vinger onmerkbaar te sluiten en onderwijl de tromp opheffen om de vizierlijn op het doel te brengen. Wanneer inmiddels het geweer uit de rigting geraakt, wordt niet verder tegen den trekker gedrukt, doch deze drukking zoodanig geregeld, dat de haan overslaat op het oogenblik dat de vizierlijn weder op het doel gerigt is; hierbij het regter oog niet sluiten en het hoofd onbewegelijk houden, zelfs nog een oogenblik daarna.

De onderwijzer moet er bijzonder op letten, dat de regterhand bij het aftrekken tegen de greep gesloten blijft, om den voorsten vinger te steunen.

§ 45. Deze oefening wordt in de knielende houding en, waar de oefeningsplaats zulks toelaat, ook in zittende en liggende houdingen herhaald.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Bij deze oefening moet steeds de slagdop op het slagschoorsteentje geplaatst zijn.

e. Het aftrekken met slaghoedjes.

§ 46. Deze oefening heeft hoofdzakelijk te doel, den soldaat te gewennen, het oog niet te sluiten en het hoofd niet te bewegen bij de ontploffing van het slaghoedje.

De onderwijzer moet zich vooraf overtuigen dat geen der geweren geladen is.

De manschappen komen beurtelings aanleggen en mikken op een door den onderwijzer aangewezen schijfje.

Bij deze oefeningen worden de slaghoedjes in de voorgeschreven houdingen ontploft.

§ 47. Om den man te overtuigen, dat hij volgens de voorschrevene regels heeft aangelegd, zal men hem van tijd tot tijd op de pit van eene brandende kaars, of op een ontstoken lampenpitje doen mikken, in dier voege, dat de tromp van het geweer op omstreeks eene el van de vlam verwijderd zij en hem voorts laten aftrekken. Indien de man goed gemikt en zijn geweer bij het aftrekken onbewegelijk gehouden heeft, dan zal de lucht welke door de ontwikkelde gas van het ontbrande slaghoedje uit den loop voortgestuwd wordt, steeds het licht uitblazen.

f. Het vuren met losse patronen.

§ 48. Deze oefening strekt hoofdzakelijk, om den rekruut met de uitwerking van den knal en met den terugstoot

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

gemeenzaam te maken, alsmede hem te gewennen bij het schieten het regter oog niet te sluiten.

Bij het vuren met losse patronen, moeten al de bepalingen omtrent de houding, het mikken en aftrekken, worden opgevolgd; in het bijzonder moet de onderwijzer aanbevelen, dat de kolf goed tegen den schouder worde gesteund.

De manschappen moeten beurtelings voorkomen en in verschillende houdingen vuren, rigtende op de schijf, die op eenen afstand van 100 pas geplaatst is. Overigens moet ook hier worden in acht genomen, hetgeen nopens de dienstregeling hieronder in § 55 is bepaald.

Het inschieten van het getrokken infanteriegeweer en van het tirailleurgeweer.

49. Elk geweer, dat in gebruik wordt gesteld moet, met de bajonet op den loop, worden ingeschoten.

§ 50. Ten einde te onderzoeken of de korrel goed geplaatst is, worden door een geoefend schutter, terwijl het geweer op den schietbok rust, eenige schoten naar eene schijf gedaan, welke op eenen afstand van 100 pas is geplaatst, en waarop een verticale streep, ter breedte van 1 palm, getrokken is.

§ 51. Om het geweer in te schieten, worden daarmede minstens 3 schoten gedaan; treffen deze in de verticale streep, dan is het streekhoudend.

Treffen niet al de schoten in de streep, dan doet men er nog eenige; wanneer deze, met de vorige, gelijkmatig

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

regts en links van de verticale streep zijn gevallen, dan is het geweer nog voldoende streekhoudend.

Valt het meerendeel der schoten aan ééne zijde, dan wordt de korrel naar die zijde verslagen, door middel van een hamertje met houten drijver,

Daarna vuurt men op nieuw en verslaat, zoo noodig, de korrel nogmaals, tot dat zij den juisten stand verkregen heeft.

§ 52. Is de korrel goed geplaatst, dan wordt dit op het voetstuk en den zwaluwstaart aangeduid, door een doorloopend merk, dat met een koudbijtel wordt ingeslagen.

Wanneer de spreiding van het geweer zoo groot is, dat er schoten buiten de schijf vallen, moet het geweer onderzocht en, indien de gebreken niet te herstellen zijn, afgekeurd worden.

Het schijfschieten.

a. Dienstregeling op het schietterrein.

§ 53. De kompagnie of het detachement wordt op het terrein, voor de oefeningen bestemd, in twee deelen gesplitst.

Terwijl één gedeelte naar de schijf schiet, moet het andere afstanden schatten.

De niet geweerdragenden nemen in zooverre aan de oefe-

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

ningen deel, als door den kompagnies- of detachements-kommandant noodig geoordeeld wordt, om hen, op eene voldoende wijze, met het gebruik van het geweer als schietwapen bekend te maken.

§ 54. Voor het schieten wordt onderzocht, of de inkepingen van de vizieren zuiver en de vizierkorrels niet verschoven zijn.

Gedurende het schieten naar de schijf, moet steeds de bajonet op het geweer zijn. De klasse der ongeoefenden (3e klasse der getrokken vuurwapens en 2e klasse der gladloopsgeweren) mogen de randsel afleggen. De overige schutters schieten steeds met de randsel om.

Bij elke oefening worden door ieder man 5 schoten gedaan, waarvan het laatste schot in de knielende houding.

De oefeningen nemen bij afwisseling op den kortsten en den verstenafstand een aanvang.

Vóór den aanvang van het schieten, worden de manschappen met weinige woorden aan de regels herinnerd, die zij op den afstand waarop zij geplaatst zijn, tot het juist aanbrengen van hun schot hebben in acht te nemen; daarna wordt het signaal: *vuren*, geblazen.

§ 55. Van het gedeelte dat schieten moet, komen doorgaans 5 man vóór, waarvan ieder beurtelings de staande houding aanneemt, op de schijf rigt, een slaghoedje afbrandt en vervolgens zich naar den linker vleugel van het gelid begeeft, om onder toezigt van een daartoe aangewezen onder-officier te laden. Voor het 5e schot wordt in de knielende houding geladen.

De overige manschappen worden zijwaarts geplaatst, boven den wind van den schutter, met het geweer bij den voet, om de uitwerking van de schoten gade te slaan en opmerkzaam te zijn op de teregtwijzingen welke gegeven worden.

§ 56. Het laden geschiedt zooals in het *Exercitie-reglement* is voorgeschreven.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

§ 57. Om in de knielende houding het geweer te laden, wordt de kolf voorwaarts en links van de linker knie op den grond geplaatst, het slot omhoog; de linker hand omvat het geweer tusschen den midden- en onderband, het geweer rustende op de linker dij; vervolgens wordt de linker hand tusschen den boven- en middenband geplaatst; nadat de patroon in den loop is gebragt, wordt deze opgerigt en de kolf tweemaal zacht op den grond gestooten, om het kruid te doen zakken.

Voorts wordt het geweer in de vorige positie hersteld en de lading vervolgd.

§ 58. Ieder man moet zich beurtelings, met het geweer bij den voet. op den bepaalden afstand regt voor de schijf plaatsen, de vereischte houding aannemen en schieten. Hij noemt terstond het punt waar hij vermeent dat de kogel treft of den kant waarheen deze moet afwijken; vervolgens zet hij het geweer bij den voet, en nadat het schot aangewezen is, begeeft hij zich naar den linker vleugel van het gelid om te laden. Na volbragte lading neemt hij het geweer *over*.

§ 59. Ingeval een geweer weigert, begeeft zich de schutter achteruit, de tromp van het geweer naar boven houdende. De middelen om de weigering te verhelpen worden hem dan aangewezen.

De weigering der ontplofling van het slaghoedje, heeft soms plaats ten gevolge van het niet genoegzaam vast aandrukken op het slagschoorsteentje.

Wanneer het slaghoedje ontploft zonder de lading te ontsteken, wordt zulks meestal veroorzaakt door verstopping van het slagschoorsteentje. In dit geval wordt het zundgat met de ruimnaald doorgestoken en met een weinig buskruid opgevuld alvorens een nieuw slaghoedje opgezet wordt; waarna het schot veelal zal afgaan. Ook kan men in dit laatste geval in het zundget een droog houtje brengen, dat er

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

juist in past en er niet boven uitsteekt; het ontploffen van het nieuw slaghoedje heeft dan meestal ten gevolge, dat het houtje, naar beneden gedreven wordende, het zundgat reinigt en aldus het schot afgaat.

Wanneer deze middelen vruchteloos beproefd zijn moet het geweer met den aftrekker ontladen worden (zie § 68 en 69 der 1e afdeeling).

§ 60. De schoten worden door een onder-officier aangeteekend. De officier die bij de oefening tegenwoordig is overtuigt zich nu en dan, dat zulks naauwkeurig geschiede.

§ 61. De onderwijzer moet in den regel zich onthouden den schutter teregt te wijzen, terwijl deze rigt. Ontdekt hij evenwel grove gebreken in de wijze van aanleggen en rigten, den doet hij hem het geweer afzetten. De schutter mag niet te lang mikken; wordt hij door de eene of andere oorzaak verhinderd het geweer spoedig in de behoorlijke rigting te brengen, dan zet hij het af.

§ 62. De onderwijzer moet nu en dan de slaghoedjes innemen. deze vermengen met ongevulde, en op het oogenblik dat de man voor de schijf komt een slaghoedje opzetten, ten einde, voor het geval dat hij een ongevuld slaghoedje heeft genomen en er diensvolgens eene weigering van het schot plaats heeft, bij den schutter die gebreken op te sporen, welke bij het schieten moeijelijk zijn te ontdekken.

§ 63. De verschillende afstanden, waarop naar de schijf wordt geschoten, worden voor den aanvang der schietoefeningen op het terrein uitgezet.

De schijven worden onder toezigt van een onder-officier bij tijds geplaatst. Deze onder-officier doet de gebreken, herstellen, welke aan de schouderweringen en kogelvangers mogten zijn ontstaan.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

De op het terrein kommanderende officier moet, alvorens met het schieten te doen aanvangen, zich overtuigen, dat de kogelvangers en verdere aardopwerpingen in behoorlijken staat zijn.

§ 64. Een onder-officier of korporaal, benevens een soldaat, plaatsen zich als waarnemingspost achter de schouderwering.

§ 65. Deze onder-officier of korporaal steekt na elk schot de seinvlag zigtbaar op; daarna verlaat hij de schouderwering, begeeft zich naast de schijf en doet met den aanwijsstok zooveel slagen vóór langs de schijf, als er punten gemaakt zijn; vervolgens wijst hij de plaats aan, waar de kogel getroffen heeft.

§ 66. Wanneer op 3 of meer schijven gevuurd wordt, moet de aanwijsstok door de seinvlag vervangen worden. Na het doen der vereischte slagen, plaatst de aanwijzer zich voor die schijf welke getroffen is.

Bij misschoten plaatst hij zich aan die zijde der schijf, waarheen het schot gevallen is. Wanneer de kogel aangeslagen of over de schijf gegaan is, wordt de vlag omlaag of omhoog gehouden.

Is het schot niet waargenomen, dan wordt met de vlag eenige malen gezwaaid.

§ 67. Schiet men op ééne schijf, dan tellen de schoten, die in de roos treffen, voor 3 punten; die, welke binnen den cirkel van 5 palmen vallen, voor 2 punten, en die, welke in het overige der schijf vallen, voor 1 punt.

Bij de zamenvoeging van 3 schijven, tellen de schoten die in den cirkel van 5 palmen treffen, voor 3 punten; die welke in het overige der middenschijf vallen, voor 2 punten, en die welke de buitenste schijven raken, voor 1 punt.

Wanneer er 5 schijven naast elkánder staan, tellen de

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

schoten die in de middenschijf treffen, voor 3 punten; die welke in de regts en links daarnevens geplaatste schijven treffen, voor 2 punten, en die welke in de beide buitenste schijven treffen, voor 1 punt.

De kogels die, na aangeslagen te zijn, de schijf treffen, worden niet als treffers in rekening gebragt.

§ 68. Te gelijk met den onder officier of korporaal, verlaat de soldaat de schouderwering, om de kogelgaten digt te plakken, waartoe hij zich achter de schijf moet plaatsen. Zoolang deze soldaat zich aldaar ophoudt, moet de onder-officier of korporaal vóór de schijf blijven; hij mag zich in geen geval daar achter begeven, en moet altijd het laatst achter de schouderwering plaats nemen, waarna hij de seinvlag zal intrekken.

§ 69. Indien de waarnemingspost, om de eene of andere reden, mogt oordeelen dat het schieten tijdelijk moet ophouden, moet hij de seinvlag vertoonen: eerst eenige oogenblikken later mag hij de schouderwering verlaten.

§ 70. Het eindigen der schietoefening zal terstond aan den waarnemingspost worden medegedeeld, hetzij bij mondelinge order of door het signaal van *Ophouden met vuren.*

§ 71. Terstond na het eindigen van het schieten worden de schijven nedergelegd en daarna worden kogels gezocht, door een zoodanig getal soldaten als de kommanderende officier bij de schijf nuttig zal oordeelen. Op de dagen van het schijfschieten, zullen alleen de kogels gezocht worden, die niet te diep ingedrongen zijn en dus verkregen kunnen worden zonder den kogelvanger te veel te beschadigen. Na afloop van het schietsaizoen wordt de geheele kogelvanger doorzocht en de dan nog gevonden kogels worden, door den korps- of pl. mil. kommandant, naar billijke evenredigheid verdeeld, onder de kompagniën of korpsen die aan de schietoefeningen hebben deelgenomen. Gedurende het schietsaizoen zal steeds

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

eene wacht in de onmiddelijke nabijheid van den kogelvanger gesteld zijn, om ten strengste tegen diefstal te waken.

§ 72. De aldus teruggevonden kogels en de gedurende het schijfschieten afgebrande slaghoedjes, [die zorgvuldig ingezameld moeten worden] worden tegen eene bij algemeene order vast te stellen vergoeding, in een van 's rijks artillerie magazijnen ingeleverd.

De opbrengst hiervan wordt besteed voor kleine premiën, tot aanmoediging van het schijfschieten (zie verder hieronder § 128).

§ 73. Vóór den terugmarsch van het schietterrein moet worden onderzocht, of er ook geweren geladen gebleven zijn. Zoo ja, dan wordt bij die geweren de patroon met den aftrekker uit den loop gehaald (zie § 69 van de 1e afdeeling).

b. Verdeeling in klassen en voorwaarden tot overgang, der schutters met getrokken vuurwapens.

§ 74. Deze schutters, het kader daaronder begrepen, worden in drie klassen verdeeld, zonder onderscheid van landaard.

De eerstbeginnenden of ongeoefenden maken de 3*e klasse* uit; de meergeoefenden vormen de 2*e klasse;* terwijl de meestgeoefenden met den naam van 1*e klasse* bestempeld worden.

§ 75. De schutters zullen de hierna volgende oefeningen doorloopen, en gaan, als zij aan de daarbij gestelde voorwaarden voldoen, op eenen verderen afstand over.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Derde klasse. Eerst op 3 naast elkander geplaatste schijven

op	100	pas	5	schoten	5	treffers	10 punten [1])
„	150	„	5	„	5	„	9 „
„	200	„	5	„	4	„	7 „
„	250	„	5	„	4	„	6 „
„	300	„	5	„	3	„	5 „

Daarna op ééne schijf

op	100	pas	5	schoten	5	treffers	10 punten
„	150	„	5	„	5	„	9 „
„	200	„	5	„	4	„	7 „
„	250	„	5	„	4	„	6 „
„	300	„	5	„	3	„	5 „

Zij die op dezen laatsten afstand insgelijks voldaan hebben, gaan in de tweede klasse over. Zij die in de derde klasse, op welken afstand ook, verblijven, zullen vóór het einde van het schietsaizoen nog verschieten:

20 patronen als tirailleur in het avanceren en retireren op bekende en onbekende afstanden tusschen de 100 en 300 pas (vergelijk §§ 83—85 van deze afdeeling).

15 patronen in gesloten orde, in vereeniging met de 1e en 2e klasse, op bekende afstanden, van 100, 200 en 300 pas, en wel op de volgende wijze verdeeld: in het pelotonsvuur op ieder dier afstanden één schot; in het gelederenvuur op 100 pas één en op 200 en 300 pas ieder twee schoten; in het rottenvuur op 100 pas één en op 200 en 300 pas ieder drie schoten. (zie verder hieronder §§ 86—88).

Tweede klasse. Eerst op 3 naast elkander geplaatste schijven

---

[1]) Wat de berekening van het aantal punten betreft, vergelijke men § 67 van deze afdeeling.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

op 350 pas 5 schoten waarvan 5 treffers.
„ 400 „ 5 „ „ 4 „
„ 450 „ 5 „ „ 4 „
„ 500 „ 5 „ „ 3 „
„ 550 „ 5 „ „ 3 „
„ 600 „ 5 „ „ 2 „

Daarna op de beweegbare schijf
op 100 pas 5 schoten waarvan 5 treffers.
„ 200 „ 5 „ „ 4 „
„ 300 „ 5 „ „ 3 „
„ 400 „ 5 „ „ 2 „

Zij die op dezen laatsten afstand voldaan hebben gaan over in de 1e klasse. Zij die in de 2e klasse, op welken afstand ook, verblijven zullen vóór het einde van het schietsaizoen nog verschieten: 20 patronen en tirailleur op bekende en onbekende afstanden tusschen 300 en 600 pas (vergelijk §§ 83—85 van deze afdeeling) — en 15 patronen in gesloten orde, gezamenlijk met de 1e en 3e klasse, op de wijze als hierboven en in §§ 86—88 hieronder omschreven is.

Eerste klasse. Eerst op 5 naast elkander geplaatste schijven op 650 pas 5 schoten.
„ 700 „ 5 „
„ 750 „ 5 „
„ 800 „ 5 „
„ 850 „ 5 „
„ 900 „ 5 „
„ 950 „ 5 „
„ 1000 „ 5 „

De verdere oefeningen dezer 1e klasse worden, door den betrokken kompagnies- of detachements-kommandant, naarmate van het schietterrein en andere omstandigheden, gekozen uit de hierna volgenden, zooals hem het doelmatigst en nuttigst zal voorkomen.

Vuren op onbekende afstanden tusschen 350 en 1000 pas.

Vuren over rivieren, kloven, ravijnen. enz.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Vuren van de laagte naar de hoogte en omgekeerd.

Vuren op embrasures en schietgaten.

Vuren op de beweegbare schijf op onbekende afstanden, niet boven de 600 pas.

Vuren op zeer kleine schijven, ook beneden de 100 pas.

Vóór het einde van het eigenlijke schietsaizoen, zal de 1e klasse met de 2e en 3e klasse vereenigd, 15 patronen in gesloten orde verschieten, op de wijze zooals hierboven, en in §§ 86—88 hieronder, omschreven is.

§ 76. De schutters der 1e klasse mogen bij alle vuren, uitgezonderd in gesloten orde, eene zittende of liggende houding naar welgevallen aannemen en zijn, bij hunne oefeningen, niet meer aan eene bepaalde opklimming van afstanden, noch voorwaarden van overgang gehouden.

c. Verdeeling in klassen en voorwaarden tot overgang der schutters met gladloops-geweer.

§ 77. Deze schutters worden in twee klassen verdeeld.

De eerstbeginnenden of ongeoefenden maken de 2e *klasse* uit; de geoefenden vormen de 1e *klasse*.

§ 78. De schutters der *tweede klasse* schieten op 5 naast elkander geplaatste schijven op afstanden van 100 tot en met 300 pas. Op iederen afstand moeten zij in 5 schoten de onderstaande uitkomsten verkrijgen, om op een volgenden afstand te kunnen overgaan.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Op	100	pas	5	schoten	5	treffers	13 punten [1])
„	150	„	5	„	5	„	9 „
„	200	„	5	„	4	„	6 „
„	250	„	5	„	3	„	3 „
„	300	„	5	„	2	„	2 „

Zij die ook op dezen laatsten afstand voldaan hebben, gaan over in de 1e klasse.

§ 79. De *eerste klasse* of die der geoefenden begint met het schieten naar ééne schijf. Elk schutter zal op elk der afstanden van 100, 150 en 200 pas 5 patronen verschieten en wel 2 staande en 3 in eene houding naar welgevallen. Voorts zal hij, op elk der afstanden van 250 en 300 pas, tien patronen in twee keeren in verschillende houdingen verschieten, zonder bij een dezer oefeningen aan eenige voorwaarden gebonden te zijn, om tot een volgenden afstand over te gaan.

Daarna zal, in garnizoenen waar daartoe gelegenheid bestaat, elk schutter, in eene houding naar welgevallen, verschieten: 5 patronen naar *schietgaten*, 5 van de *hoogte* naar de *laagte* en 5 van de *laagte* naar de *hoogte*, zoo doenlijk op 150 pas afstands of daaromtrent.

Bestaat de gelegenheid niet, om op bovenstaande wijze te vuren, of kan alleen op schietgaten en van de hoogte naar de laagte of omgekeerd worden geschoten, dan zal hij de op deze wijze niet verbruikte patronen moeten verschieten op 200, 150 of 100 pas, zoo als in het begin van deze § is aangegeven of op andere wijze.

Hierop volgt het schieten naar de *beweegbare* schijf, op eenen afstand van 150 pas. De schutter zal 5 patronen op die schijf, in eene staande houding, verschieten.

§ 80. Tegen het einde van het schietsaizoen wordt door

---

[1]) Voor de berekening dier punten, vergelijke men § 67 van deze afdeeling.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

de schutters der 1e en 2e klasse vereenigd, als tirailleurs en in rijen en gelederen gevuurd.

Als tirailleur worden 10 patronen op verschillende afstanden verschoten en in gesloten orde 15 patronen, in het pelotons, gelederen en rottenvuur, op afstanden van 100 en 150 pas. (Vergelijk §§ 83—88 van deze afd.)

d. Het schieten op de beweegbare schijf.

§ 81. Deze oefening heeft vooral ten doel, om den schutter de noodige vaardigheid bij het aanleggen en rigten te doen verkrijgen.

Hij volgt bij het mikken de beweging der schijf en neemt steeds de regels in acht, die nopens het aftrekken zijn voorgeschreven, zonder vooraf een vast mikpunt te kiezen en te wachten tot de schijf dit punt is genaderd.

Hij moet den afstand tot de schijf en de snelheid waarmede deze bewogen wordt, in aanmerking nemen, en dus ook niet op het midden der schijf maar altijd naarmate van den afstand, iets meer naar de zijde rigten, waarheen de schijf bewogen wordt.

De onderwijzer doet de schutters opmerken, dat bij het schieten op de beweegbare schijf, door het snelle rigten, doorgaans te hoog wordt geschoten.

Het schot moet worden gelost terwijl de schijf in beweging is.

§ 82. Tegenover den vijand behoort men op personen, die ons snel naderen, of zich met spoed van ons verwijderen, iets lager of hooger te rigten, dan men op een stilstaand persoon zou gedaan hebben.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

e. Het vuren in verstrooide orde.

§ 83. Deze oefening wordt gehouden tegen het laatst van het schietsaizoen, op zoodanig tijdstip dat er nog gelegenheid blijve voor de vuren in gesloten orde. Hierbij zal ieder man telkens van 10 patronen voorzien zijn.

Voor de 3e klasse met getrokken vuurwapens en voor de beide klassen met gladloopsgeweren worden zooveel schijven als er beschikbaar zijn, op eenen onderlingen afstand van 6 à 8 pas geplaatst. Door de 2e klasse met getrokken vuurwapens wordt op 5 naast elkander geplaatste schijven geschoten (vergelijk § § 75 en 80 van deze afdeeling).

§ 84. De schutters worden als tirailleur opgesteld op een hun onbekenden afstand van de schijven.

Vooraf moet worden aanbevolen, het schot niet verder te lossen, voor de 3e klasse met getrokken vuurwapens, dan op eenen afstand van omstreeks 300 pas en voor de 2e klasse met getrokken vuurwapens dan op omstreeks 600 pas van de schijf waarop zij vuren, al mogt het signaal *vuren* ook vroeger gegeven zijn.

Tirailleurs met het gladloopsgeweer openen hun vuur nimmer voor dat zij tot op 200 pas van den schijf genaderd zijn.

In het avanceren worden 5 patronen verschoten

De kortste afstand waarop de schijven door de tirailleurlinie genaderd worden, is 200 pas voor tirailleurs met getrokken wapens en 100 pas voor hen die gladloopsgeweren hebben; zijn, op dien afstand gekomen, de patronen niet verschoten, dan wordt *Ophouden met vuren*, en *Retireren*, geblazen, om daarna in het avanceren de overige patronen te verschieten.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Gelijke regel moet bij het vuur in het retireren worden in acht genomen, en worden ook op die wijze 5 patronen verschoten.

Na elk vuur in het avanceren en retireren, wordt het aantal treffers opgenomen.

§ 85. Bij deze vuren in verstrooide orde, zullen de schutters van alle klassen ook in zittende en liggende houding mogen schieten.

f. Het vuren in gesloten orde.

§ 86. Deze vuren hebben ten doel, den soldaat op kommando te leeren vuren.

Het front waarop wordt gevuurd, bestaat uit 8 naast elkander geplaatste schijven. (vergelijk §§ 75, 76 en 80 van deze afd.)

§ 87. Deze oefening wordt gehouden op het einde van het schietsaizoen, na het vuren in verstrooide orde.

§ 88. Het vuren wordt door eenige oefeningen in het gelijktijdig aftrekken met den slagdop voorafgegaan.

Alvorens te laden wordt op kommando een slaghoedje afgebrand.

Bij de kommando woorden voor de vuren, wordt telkens de afstand genoemd waarop men zich van de schijven bevindt.

Het natrekken wordt voor geen fout gerekend; het vóórtrekken echter moet streng worden tegengegaan.

Na ieder vuur wordt de laadstok in den loop gedaan; gedurende dit onderzoek wordt het aantal treffers opgenomen.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

g. Algemeene aanmerkingen nopens het schieten.

§ 89. Er zijn onderscheidene oorzaken, die op de juistheid van het schot invloed uitoefenen, en dan ook afwijkingen ten gevolge hebben. Zij ontstaan:
door het geweer of door de munitie, door toedoen van den schutter of wel door invloed van buiten.

§ 90. De afwijkingen *door het geweer* veroorzaakt, kunnen het gevolg zijn:

a. Van gebreken aan de korrel of het vizier, als: eene beschadigde of verschoven korrel en een verbogen vizier.

b. Van gebreken aan het inwendige van den loop, als: bogten, deuken, gallen, krassen en ingevreten roest.

c. Van gebreken aan het slot, als: weinige gangbaarheid van de deelen.

d. Van onreinheid van den loop, door het niet goed schoonhouden, of door het aanslijmen bij menigvuldig schieten.

e. Van het sterk verhitten van den loop.

Wanneer een overigens goed schutter, gedurende een of twee schietoefeningen aanhoudend de schijf mist, wordt zijn geweer onderzocht en zoo noodig op nieuw ingeschoten of de gebreken, die er aan bevonden mogten worden, hersteld.

§ 91. De afwijkingen *door de munitie* veroorzaakt, kunnen ontstaan:

a. Door beschadiging van het buskruid, ten gevolge van vocht, transport, ouderdom of schudden der patronen in de tasch, of wel door onnaauwkeurig gewigt der lading;

b. Door gebreken aan den kogel.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

§ 92. De afwijkingen *aan den schutter te wijten*, zijn meestal het gevolg:

a. Van het niet laden volgens de voorgeschreven regels, als: het storten van buskruid, te sterk aanzetten, waardoor de kogel misvormd wordt en het buskruid verbrijzeld wordt; het niet goed afscheuren van de patroon.

b. Van het onachtzaam laden, vooral bij regen of wind.

c. Van eene verkeerde houding, het slecht rigten of aftrekken.

d. Van het misschatten van afstanden.

e. Van hevige ligchaamsbewegingen, kort vóór het schieten.

f. Van het herhaald misbruik maken van sterken drank of van andere uitspattingen.

Een goed schutter derhalve, die er prijs op stelt dit te blijven, of een rekruut die wenscht een goed schutter te worden, zal dus niet alleen zorgvuldig de gegeven voorschriften omtrent laden, rigten en vuren, en omtrent het onderhoud en schoonmaken van zijn geweer dienen in acht te nemen, maar ook een geregeld en ordelijk leven moeten leiden.

§ 93. De afwijkingen, *door invloed van buiten*, kunnen worden veroorzaakt door de zon, den wind, den regen, enz.

De ondervinding heeft geleerd:

a. Dat men iets hooger moet rigten dan naar gewoonte: bij vochtige lucht en wanneer de wind tegen het schot inkomt.

b. Dat men lager moet rigten: wanneer de wind zeer sterk achter het schot waait, of wanneer men bij ligten nevel op groote afstanden vuurt.

c. Dat, wanneer de zon regts of links van den schutter staat, iets meer naar die zijde moet worden aangelegd; tenzij men liever de korrel met kruidslijm zwart make.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

d. Dat men, verder dan 100 pas van het doel zijnde, meer regts of links moet aanleggen, naarmate de wind sterker regts of links inkomt.

§ 94. De onderwijzer moet den schutter opmerkzaam maken, dat wanneer deze eenigzins omtrent den juisten afstand in twijfel verkeert, het beter is bij het eerste schot het vizier iets te laag dan te hoog te stellen, en zulks, omdat bij een aanslag van den kogel vóór het doel, de misschatting kan worden waargenomen.

§ 95. Volgens de trefkans der geweren kan in het algemeen worden aangenomen, dat men tegenover den vijand mag vuren:

a. met het getrokken infanteriegeweer en met het tirailleurgeweer:

Op gedekte personen, waarvan alleen het hoofd zigtbaar is, tot op 150 pas.

Op half gedekte personen, tot op 250 pas.

Op ongedekte personen, tot op 300 pas.

Op kleine afdeelingen (reserve eener tirailleur-linie enz.), tot op 600 pas.

Op kompagnieskolonnen en kleine afdeelingen kavallerie en artillerie, tot op 800 pas.

Op bataillons, eskadrons en batterijen, tot op 1000 pas.

b. met het gladloopsgeweer:

Op gedekte personen, waarvan het hoofd alleen zigtbaar is, tot op 100 pas.

Op half gedekte en ongedekte personen, tot op 200 pas.

Op troepenafdeelingen, tot op 300 pas.

Deze bepaling behoort slechts als leiddraad te worden beschouwd, daar de juiste afstanden waarop een werkdadig vuur kan gegeven worden, natuurlijk geheel afhankelijk zijn van den graad van geoefendheid der schutters.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

§ 96. Het zal in oorlogstijd bij uitzondering kunnen gebeuren, dat het getrokken infanteriegeweer of het tirailleurgeweer met de gewone gladloops-patroon moet geladen worden. Alsdan zal het dienstig zijn ongeveer $^1/_3$ der buskruidlading weg te werpen, den kogel ontdaan van papier in den loop te brengen en het papier als een prop daarop te drukken. Men zal alsdan een weinig hooger moeten rigten, dan wanneer met den puntkogel geschoten wordt. Met den ronden kogel is de trefkans op afstanden, grooter dan 300 pas niet meer noemenswaardig. De schutter zal tevens opmerkzaam gemaakt worden, dat hij tot het gebruik van den ronden kogel niet dan in de uiterste noodzakelijkheid mag overgaan.

Het schatten van afstanden.

a. Algemeene bepalingen.

§ 97. Het onderwijs in het schatten van afstanden wordt gedurende het geheele jaar, bij verschillende weêrsgesteldheid en op verschillend terrein gegeven.

Wanneer er schijf geschoten wordt, heeft het schatten van afstanden plaats op het schietterrein, gedurende de schietoefeningen (zie § 53 van deze afd.)

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

§ 98. Het schatten van afstanden wordt door alle onderofficieren en manschappen mede gedaan en het onderwijs zal met al die zorg geleid en gadegeslagen worden welke deze zoo gewigtige oefening vordert. Vooral de onderofficieren en korporaals, als ook de schutters der 1e klasse, moeten bijzonder daarin geoefend worden.

§ 99. Alleen van de oefeningen der 1e en 2e klasse wordt aanteekening gehouden, en wel door den officier met het onderrigt belast.

b. Oefening der 3e klasse. [1])

§ 100. Op het terrein wordt een afstand van 100 pas of 63 el, naauwkeurig afgezet.

Deze afstand wordt aanvankelijk door ieder man afzonderlijk met den pas nagemeten, ten einde zich de lengte van den pas van 63 duim volkomen eigen te maken.

Vervolgens doet ieder man in eene aangewezen rigting een bepaald aantal passen; daarna wordt de afstand opgemeten, welken hij heeft afgelegd, en onderzocht of zijn pas van de bepaalde lengte is geweest.

§ 101. De onderwijzer benoemt een onderofficier met eenige manschappen in volle wapenrusting, tot *afstandstroep*.

Het overige gedeelte vormt den *waarnemingstroep*.

§ 102. De afstandstroep verwijdert zich in eene aangewezen rigting; de geleider laat op 100, 150, 200, 250 en 300 passen van den waarnemingstroep, telkens een man achter.

---

[1]) Aan deze oefening zullen deelnemen, de schutters der 3e klasse met getrokken vuurwapens en de schutters der 2e kl. met gladloopsgeweren. Deze laatsten echter tot op geen verdere afstanden dan 300 à 400 pas.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Deze manschappen maken front naar den waarnemingstroep, met het geweer bij den voet, en zorgen elkander niet te dekken. Later doen zij, op last van den onderwijzer, eenige handgrepen, en nemen verschillende houdingen aan.

§ 103. De onderwijzer moet in deze en in de volgende oefening der 3e klasse tot op 1200 passen, ieder der waarnemers afzonderlijk afvragen: of hij op elk der achtereenvolgende afstanden, beginnende met 100 passen, al dan niet kan onderscheiden:

a. Eenige bijzonderheden aan kleeding en uitmonstering.
b. Het aantal rotten of manschappen.
c. Het ledergoed.
d. De handgrepen.
e. Het glinsteren van blinkende voorwerpen.
f. De beweging van infanterie uit de flank; de formatie in linie of in kolonne, voor zooverre hiertoe gelegenheid bestaat.
g. Infanterie van kavallerie of artillerie, ingeval deze wapens zich in de nabijheid mogten bevinden.

§ 104. Ieder man moet trachten al datgene zich in het geheugen te prenten, dat hij van voormelde bijzonderheden, op elken afstand, naar mate van zijn gezigtsvermogen, als herkenningsteekenen, kan waarnemen of onderscheiden.

§ 105. De onderwijzer moet den man doen opmerken, dat men op zekeren afstand niet altijd hetzelfde kan onderscheiden, maar dat de weêrgesteldheid, het terrein en de rigting waarin de afstandstroep is geplaatst, daarop invloed hebben.

Het volgende kan daarbij tot leiddraad dienen:

Men schat somtijds de afstanden te ver:

a. Wanneer bij zonneschijn het voorwerp in de schaduw is, of slechts zijne schaduwzijde vertoont.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

b. Bij nevelachtig weder.
c. Bij vochtige lucht.
d. Bij felle hitte.
e. Van de laagte naar de hoogte.

Men schat daarentegen veelal te kort:

a. Bij eene onbewolkte lucht.
b. Bij een droogen dampkring.
c. Bij helder verlichte voorwerpen.
d. Bij lichtgekleurde voorwerpen, op eenen donkeren, of donkergekleurde voorwerpen, op eenen lichten achtergrond.
e. Bij voorwerpen welke zich scherp tegen den horizon afteekenen.
f. Over vlakten of breed water.
g. Over tusschengelegen diepten.
h. Bij weinig verscheidenheid van terreinvoorwerpen.
i. Van de hoogte naar de laagte.

Men kan zich op vlakten een hulpmiddel verschaffen, om de oogmaat te verzekeren, door den afstand op het oog van 100 tot 100 pas te verdeelen.

§ 106. De oefening wordt op die wijze voortgezet, tot op den afstand van 1200 pas; doch van den afstand van 300 pas opklimmende, met 100 passen. Daartoe moeten op 400 en 500 pas drie, en op de verdere afstanden minstens zes man worden gebezigd; en naarmate het getal manschappen van den afstandstroep ontoereikend wordt, doet de onderwijzer de manschappen van de kortste naar de verste afstanden overgaan.

c. Oefening der 2e klasse [1])

Deze oefening loopt alleen over de afstanden van 100 tot 600 pas.

[1]) Aan deze oefening zullen deelnemen, de schutters der 2e klasse met getrokken vuurwapens en de schutters der 1e klasse met gladloopsgeweren. Deze laatsten echter tot op geen verdere afstanden dan 300 à 400 pas.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Alvorens tot het schatten van afstanden over te gaan, geeft de onderwijzer alleen den geleider van den afstandstroep, thans bestaande uit vier man, eene schriftelijke opgaaf van eenige afstanden, op welke deze troep zich, in eene aangewezen rigting, achtervolgens moet opstellen; bijv. 240, 425, 450 en 355 passen.

Van deze opgaaf houdt de onderwijzer een afschrift.

§ 109. Terwijl de afstandstroep, voorzien van een seinvlag en van een meetkoord, zich verwijdert, moet de waarnemingstroep front achterwaarts maken, tot dat de afstandstroep gekomen is op den eerstbepaalden afstand.

§ 110. Intusschen moet de onderwijzer de manschappen mededeelen: welke der in § 105 van deze afdeeling voorkomende wenken en hulpmiddelen, in de gegeven omstandigheden, tot het juist schatten van den afstand van toepassing zijn.

§ 111. Nadat de afstandstroep op het verst bepaalde punt gekomen is, plaatst de onderwijzer zich op eenige passen regts of links van den waarnemingstroep, en roept de namen der manschappen opvolgend af. Ieder man begeeft zich naar den onderwijzer, beoordeelt den afstand en stelt dienovereenkomstig tevens den vizierklep van zijn geweer.

De onderwijzer teekent bij ieder man de schatting, naarmate die meer of minder juist is, als voldoende of onvoldoende aan. De schatting wordt voldoende gerekend, wanneer de misschatting niet grooter is dan 15 passen.

§ 112. Nadat alle manschappen den afstand hebben geschat, maakt de onderwijzer den waren afstand bekend; hij onderrigt nu ieder man van de vergissing, waarin deze mogt vervallen zijn, en laat hem zooveel passen voor- of achterwaarts gaan, als den afstand door hem te groot of te klein mogt geschat zijn.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

§ 113. Alvorens tot het schatten van den tweeden afstand over te gaan, herneemt de waarnemingstroep de vorige stelling, met het front achterwaarts. De onderwijzer geeft met een seinvlag een teeken, en wordt op dezelfde wijze beantwoord door den geleider van den afstandstroep, waarna deze zich op den volgenden afstand plaatst.

Onmiddelijk daarna wordt de oefening op dezelfde wijze voortgezet.

§ 114. Voorts zal door deze klasse de volgende oefening verrigt worden:

Twee tirailleurliniën, tegenover elkander geplaatst, gaan voorwaarts en achterwaarts en verrigten de onderscheidene bewegingen van het verstrooide gevecht.

Op een gegeven sein maken de liniën halt; de tirailleurs worden ondervraagd naar den afstand, waarop zij zich van het rot tegenover hen bevinden, en hunne opgaven worden aangeteekend.

Daarna gaat een der liniën naar de andere, terwijl het geheele kader, dat zich in of achter de tirailleur linie bevindt, medewerkt, om de passen te tellen; bij elkander gekomen zijnde, worden aan elk tirailleur de door hem gemaakte vergissingen medegedeeld.

d. Oefening der 1e klasse [1])

§ 115. Deze oefening loopt over afstanden van 100 tot 1200 pas.

§ 116. De oefeningen in deze klasse hebben op dezelfde wijze plaats als die der 2e klasse, met dit onderscheid, dat de afstandstroep nu minstens uit zes man bestaat, dat

---

[1]) Aan deze oefening zullen deelnemen, de schutters der 1e klasse met getrokken vuurwapens.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

de schatting van de afstanden boven de 600 pas als onvoldoende wordt gerekend, wanneer die 25 passen minder of meer bedragen dan de ware afstand.

§ 117. Naarmate van de sterkte der klassen en de verdere omstandigheden, kunnen de 1e en 2e klasse afzonderlijk of wel vereenigd geoefend worden.

§ 118. De hierboven gemaakte bepalingen aangaande de oefeningen in het schatten van afstanden, moeten niet als een gestreng bindend voorschrift, maar veeleer als een rigtsnoer beschouwd worden, waarnaar men zich zoo veel mogelijk moet gedragen doch waarin men bevoegd is wijzigingen aan te brengen, naarmate van terrein en omstandigheden en naar gelang van de bewapening der manschappen.

Belooningen en straffen.

§ 119. Er wordt jaarlijks, per kompagnie van elk veldbataillon, om *vier* prijzen geschoten.

Deze prijzen zijn bestemd, bij de troepen met getrokken vuurwapens voor de 1e en 2e klasse en bij de troepen met gladloopsgeweren voor de 1e klasse.

Daarenboven wordt, bij de korpsen met getrokken vuurwapens, jaarlijks per kompagnie nog één prijs verstrekt, waarnaar alléén de 1e klasse mag dingen.

§ 120. De klasse der eerstbeginnenden of ongeoefenden

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

[bij de troepen met getrokken vuurwapens de 3e klasse en bij de troepen met gladloopsgeweren de 2e klasse], alsmede alle schutters die in de 2e klasse van militaire discipline zijn, zullen nimmer tot de mededinging naar prijzen worden toegelaten.

§ 121. Elke schietprijs bedraagt de som van *f* 5, in geld, en wordt voor rekening van den lande uitbetaald.

§ 122. Het prijsschieten bij de korpsen met getrokken vuurwapens, voor de 1e en 2e klasse gezamenlijk, geschiedt op den afstand van 250 pas.

Het schieten naar den extra-prijs, voor de 1e klasse alléén, op den afstand van 500 pas.

Het prijsschieten bij de troepen met gladloopsgeweren, heeft plaats op 150 pas afstand.

§ 123. Er worden bij het prijsschieten, op de afstanden van 250 en 150 pas, 5 schoten staande uit de vrije hand op ééne schijf gedaan. Op den afstand van 500 pas worden, op dezelfde wijze, 5 schoten op drie naast elkander geplaatste schijven gedaan.

In de eerste plaats komt het aantal treffers in aanmerking, daarna het getal punten. Zijn zoowel de treffers als de punten van twee of meer schutters gelijk, dan doen deze op nieuw 3 schoten.

De strijd wordt op deze wijze voortgezet, tot dat een der schutters den prijs gewonnen heeft.

§ 124. In de maand volgende op die waarin volgens § 21 van deze afd. het schietsaizoen geeindigd is, zal het prijsschieten plaats hebben en de voordragt tot het uitreiken der behaalde prijzen, in duplo ingevolge model F, zal uiterlijk op den laatsten dier maand, door tusschenkomst van den gewestelijken militairen kommandant, zonder geleidende missive aan het Militair Departement worden ingediend.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

§ 125. Bij de garnizoensbataillons en kompagniën en bij afgezonderde detachementen. wordt het aantal schietprijzen geregeld naar de sterkte, op de volgende wijze: — voor detachementen die eene organieke sterkte (onder-officieren, korporaals en manschappen) hebben

van	15	tot en	met	45	hoofden,	1	prijs
„	46	„	„	„	75	„	2	prijzen
„	76	„	„	„	105	„	3	„
„	106	„	„	„	135	„	4	„
„	136	„	„	„	165	„	5	„
„	166	„	„	„	195	„	6	„
„	196	„	„	„	225	„	7	„
„	226	„	„	„	255	„	8	„

en zoo verder, voor ieder 30tal, één prijs meer. Voor detachementen van minder dan 15 hoofden sterk, worden geene prijzen te goed gedaan.

Bij ieder viertal der in deze § bedoelde prijzen, wordt voor detachementen met getrokken vuurwapens voorzien, nog daarenboven een extra-prijs gevoegd (als bedoeld in § 119) voor de 1ste klasse in het bijzonder.

§ 126. Als aanmoediging wordt aan elk schutter met getrokken vuurwapen voorzien, bij zijne overgang in de 1e klasse eene premie van *f* 3 uitgereikt, voor rekening van den lande.

§ 127. Elk schutter der 1e klasse, met getrokken vuurwapen, draagt als distinctief, tevens herkenningsteeken, een koperen hoorntje op elk der uiteinden van den kraag, dat hem almede bij overgang in die klasse voor rekening van den lande wordt verstrekt.

§ 128. Tot aanmoediging der schutters van alle klassen, wordt gebezigd de in § 72 dezer afd. bedoelde opbrengst van de

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

teruggevonden kogels en gebruikte slaghoedjes. De kompagnies- of detachements-kommandanten zullen daarvan, naar hun oordeel, kleine premiën bij elke schietoefening uitloven: voor het schieten in de roos, — voor het overgaan op verderen afstand, — voor hen die de meeste geoefendheid aan den dag leggen in het schatten van afstanden, enz.

De grootte en de voorwaarden van toekenning dezer premiën, zullen niet korpsgewijze of bij tarief vastgesteld worden, doch door de kompagnies-kommandanten geregeld worden, naarmate het voorhanden geldswaardig bedrag der teruggevonden kogels en gebruikte slaghoedjes zulks toelaat.

Deze gelden mogen tot geene andere doeleinden worden gebruikt en zal daarvan jaarlijks eene verantwoording worden ingediend (zie hieronder § 133).

Voor den ontvangst dier gelden wordt het volgende bepaald:

Het teruggevonden lood en het verzamelde koper zal bij de betrokken korpsen of detachementen worden opbewaard, ten einde jaarlijks of zooveel eerder als zulks nuttig mogt voorkomen, tegen bewijs in duplo, in de plaatselijke of naastbij gelegen magazijnen van oorlog te worden ingeleverd. Op dat bewijs en tegen afgifte van eene expeditie daarvan, zal de betrokken raad van administratie of administrateur van het garnizoen, het geldswaardig bedrag van de daarop voorkomende hoeveelheden lood en koper, berekend tegen de vastgestelde of nader vast te stellen prijzen, uitbetalen.

Ten einde evenwel de kompagnies- of detachements-kommandanten in de gelegenheid te stellen, om steeds die kleine premiën te kunnen uitbetalen, zoo worden zij mits deze gemagtigd daarop telkens het noodige in voorschot te ontvangen.

§ 129. Wanneer een schutter blijken geeft, dat hij zich grove gebreken heeft eigen gemaakt, wordt hij tot de voorbereidende oefeningen teruggebragt, om, bij verbetering,

PERPUSTAKAAN NASIONAL RI

daarna weder op den afstand waarop hij gekomen was, voort te schieten.

Mogt de achteruitgang van eenen schutter, van blijvenden aard zijn, hetzij dat zulk uit onverschilligheid of wel uit ligchaamsgebreken voortspruit, dan wordt hij door den korps-kommandant in eene mindere klasse teruggebragt.

Een schutter met getrokken vuurwapen eenmaal op deze wijze uit de 1e klasse teruggesteld zijnde, kan later nimmer voor de 2e maal de in § 126 van deze afd. bedoelde premie ontvangen.

§ 130. Schutters wier wapen bij het schijfschieten onbruikbaar is, ten gevolge van onreinheid of gebreken door eigen schuld veroorzaakt (zie § 90 van deze afd.), alsmede schutters die aanhoudend de schijf missen, ten gevolge van blijkbaren onwil of het opzettelijk verzuimen der voorschriften betreffende het laden en rigten (zie § 92 van deze afd.), worden disciplinair gestraft.

Registers en Staten.

§ 131. Het schietregister, voor elke kompagnie jaarlijks aan te leggen, moet ingerigt zijn volgens model A.

Alle schutters komen daarin aanvankelijk voor, op het kleinste aantal passen in elke klasse, en worden overgebragt op de verdere afstanden, of in eene hoogere klasse, naarmate zij aan de gestelde voorwaarden hebben voldaan.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

De cijfers 3, 2 of 1 duiden het getal punten aan dat geschoten is; de misschoten worden door een punt . aangeduid (zie ook § 67 van deze afd.)

Het register wordt voorafgegaan door eenen index, aanwijzende de folio's waarop de onderscheidene afstanden bij elke klasse en de bijzondere oefeningen aanvangen, en besloten door eene aanteekening van den wind en van de weêrgesteldheid op de dagen waarop geschoten wordt.

§ 132. Bij iedere kompagnie wordt aanteekening gehouden van het schatten der afstanden in een boekje ingerigt volgens model C.

Het cijfer 1 duidt de afstanden aan, welke voldoende, het punt . die welke onvoldoende geschat zijn.

§ 133. Op den 1sten Februarij, of (in verband met § 21 van deze afdeeling) twee maanden vóór den aanvang van het nieuwe schietsaizoen, wordt aan den bataillonskommandant ter hand gesteld:

1°. Eene verzameling der uitkomsten van de schietoefeningen, ingerigt volgens den staat model B.

Deze staat zal mede bevatten eene opgave van alle meldenswaardige bijzonderheden, als:

a. Aanmerkingen nopens de inrigting en het gebruik van het wapen.

b. Beschadiging der wapens, ten gevolge van het schieten.

c. De bevinding nopens den toestand der munitie en uit welke magazijnen zij is ontvangen.

d. Het aantal schietoefeningen en de reden waarom c. q. sommige soorten niet zijn gehouden.

e. Het aantal verschoten, teruggevonden en ingeleverde kogels.

f. De hoeveelheid ingeleverd koper, afkomstig van de verschoten slaghoedjes.

g. Hoeveel gemiddeld aan elk schutter, uit den op-

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

MODELLEN.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

1e *Bataillon Infanterie.* 3e. K

op 100 Passen op

Algemeen Stamboek nummer.	NAMEN.	Graden.	4. April.	12. April.	18. April.	23. April.	1. Mei	5 Mei
28266	Schneiders.....	Eur. serg.	1.1.2	..11.	2.131	12322*)	——	
40288	Sidin.....	Inl. id.	..121	Hosp.	Hosp.	2.1.3	1.2.1	enz
40176	Muller. (P. A.).	Eur. fus.	11.21	23122*)	——			
43176	Muller. (L. T.).	id.	..211	1.3.2	Verlof.	.3.21	Transp.	1.3.
48261	Boonakker....	id.	.2.11	Verlof.	1.121	1.3.1	21311	
49998	Sidin.....	Inl. fus.	1.11.	1.2.3	3333.	2222.	1.2.1	1.2.
	Aantal schoten....		30	20	15	25	15	10
	Aantal treffers....		19	13	12	18	11	enz
	Gemiddeld pCt....		63	65	80	72	73	

Aanteekening van den wind en de verdere weersgesteldheid op den . . .

4 April. Bewolkte lucht, zonneschijn, geen wind.
42 do. Heldere lucht, zonneschijn. wind regts door de baan.
18 do. Betrokken lucht, geen zonneschijn, sterke wind van achteren in de baan.
23 do. Regen en weinig wind links door de baan.
1 Mei. enz.
5 do. enz.
10 do. enz.
16 do. enz.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Klasse. 3e *Kompagnie.*

op ..... schijven). MODEL **A.**

5. Mei.	10. Mei.	16. Mei.	Weigeringen. Slaghoedje ontbrand maar het vuur niet aan de lading medegeld.	Weigeringen. Slaghoedje niet ontbrand.	*Aanmerkingen.*
			1	2	Zie verder folio ..
enz.			"	"	23 April het slagschoorsteentje gesprongen.
			"	"	Zie verder folio ..
1.3.2	enz.	enz.	3	"	12 April verwond de Eur. fus. Lang, no.
1.2.1	11132	.33.2	"	"	49264, die in de observatiepost gepl. is, enz.
			1	"	Zie verder folio ..
10	5	5	5	2	*) Overgegaan op 150 passen.
enz.	enz.	"	"	"	
"	"	"	4	2	

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

MODEL **B.**

Op gewoon formaat papier.

4e *Bataillon Inf.* 5e *Kompagnie.*

Verzameling der uitkomsten verkregen met het .... geweer bij de schietoefeningen van den .... tot den .... 186 .

Aanduiding der klasse.	Soort van Oefening. (*)	Afstand waarop is geschoten in passen van 0,63 Ned. el.	Aantal. Treffen.	Aantal. Schoten.	Gemiddeld pCt.	*Aanmerkingen.*	1e. kl.	2e. kl.	3e. kl.
3e.	Op ..... Schijven.	100 150 200 250 300				Bij het begin der schietoefening waren in de..... : ... { Eur. / Inl.	. .	. .	. .
		Totaal.				Overgenomen v. andere komp.			
						Nieuw bijgekomen.....			
						Overgenom. uit lagere klassen.			
						" " hoogere "	—	—	—
	Op enz.								
		Totaal.				Overgegaan bij andere komp..			
						Met pasp., overl., gedes., enz.		.	
						Teruggesteld tot lagere klassen.			
						Overgegaan tot hoogere klass.	—	—	—
		Totaal.				Zoodat bij het einde der oefening zich bevinden in de { Eur. / Inl.	. .	. .	. .
						N.B. Verder moet in deze rubriek nog alles worden vermeldt, wat onder § 133 der 2e afdeeling van het voorschrift is aangegeven. (Dit model wordt ook door de korpskommandanten gevolgd.)			

..... *den* .... 186 . *De komm. der komp.*

(*) De gehoudene oefeningen worden vermeld, in de volgorde zooals zij onder de §§ 74 tot en met 80 in de 2e afd. van het voorschrift voorkomen.

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

Bataillon Infanterie. *Kompagnie.*

2e. Klasse.

MODEL C.

Algemeen Stamboek nummer.	NAMEN.	Graden.	Geschatte afstanden.						Totaal.	Voldoende.	*Aanmerkingen.*
18027	Jansen.....	Eur. serg.	1.1..	1.11.	.1111	..1.1			20	11	
25017	Pietersen.....	„ korp.	1.1.1	..111	..1..1	..1.1	1...1	1111.	30	16	Zie verder folio . .
57069	Sowidjoijo	Inl. fus.	11...	1111.	11111	Eerste klasse den 8 Januarij.			15	11	

97

7

MODEL **D.**

Op gewoon formaat papier.

6e. *Bataillon Inf.* 6e. *Kompagnie.*

Verzameling der uitkomsten van de oefeningen in het schatten van afstanden gedurende het schietsaizoen over 186 .

Algemeen Stazboek nummer.	NAMEN.	Graden.	2e. Kl. Schattingen.		1e. Kl. Schattingen.		*Aanmerkingen.*
			Aantal.	Voldoende.	Aantal.	Voldoende.	
20147	Cornelissen.	Eur. serg.	80	19	"	"	
9087	Dirksen.	" korp.	60	40	20	13	
	Totaal...	.....	140	59	20	13	
		Gemiddeld pCt.					
		Voldoende.....	42		65		

Opgemaakt te ...., den .... 18 .

De kommandant der komp.

N. B. De door den korps-komm. aan den gewestelijken milit. komm. ingevolge § 134 der 2e afd. in te dienen verzameling, bepaalt zich slechts tot eene *numerieke* opgave van het totaal aantal in iedere klasse gedane schattingen en van de daarbij verkregene uitkomsten.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

MODEL F.

Op gewoon formaat papier.

1e. *Militaire afdeeling op Java.*

Nominative Staat der onderofficieren en manschappen, welke tengevolge der schietoefeningen over 186 , voor eenen schietprijs á *f* 5 worden voorgedragen.

Korps.	Sterkte volgens formatie, der met iedere geweersoort gewapenden.	Algemeen Stamboek nummer.	NAMEN.	Graden.	*Aanmerkingen.*
			Met het getrokken infanterie- of tirailleur-geweer.		
7e. Bat. Inf. (6 kompagniën.	360	40069 59161	N. N. S. S. enz.	Eur. fus. Inl. fus.	
Garniz. Komp. van *Bantam.*	60	61114 29113	L. L. T. T. enz.	Inl. korp. Eur. serg.	
			Met het gladloopsgeweer.		
Subs. kader te *Batavia.*	110	51113 24164	T. L. P. F.	Inl. fus. Eur. korp.	v. h. detach. te *Ourust.* v. h. detach. te *Billiton.*
					N.B. Dit model wordt ook, voor zooveelnoodig gewijzigd, door de korps- en kompagnies-komm. gevolgd.

Fiat uitbetalen.
Hd.-Kwartier Batavia den.....
Op last van den bevelvoerenden Generaal,
De Chef van den Gen. Staf,

Batavia den ..... 186 .
De Kommandant der 1e *Militaire Afdeeling op Java,*

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

1e. Militaire

Verzameling der Uitkomsten verkregen met het . . . . Geweer, bij

SPECIFIKATIE.	Van de 100 Schoten op . Klasse Schijven. (1)													
						Op Passen van								
	100	150	200	250	300									
9e. Bataillon Infant.														
10e. Idem.														
11e. Idem.														
12e. Idem.														
Subsistenten Kader te *Batavia* (de detachem. te *Onrust* en *Billiton*).														
Garnizoenskompagnie van *Bantam*.														
Idem id. *Cheribon*.														
Totaal . .														

(1) De soorten van oefening die met iedere geweersoort gehouden zijn worden hier verder vermeld in de volgorde zoo als zij onder de §§ 74 t/m. 80 in de 2e afd. van het voorschrift voorkomen.

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

MODEL **E.**

Op gewoon formaat papier

0,63 Ned. El. = den . . . . 186 .

Aanmerkingen.

Van de geweerdragende. Zijn bij het		Europ.	Amb.	Afrik.	Inl.
Begin der oefening in de	1e kl.				
	2 "				
	3 "				
	Totaal	—	—	—	—
Einde der oefening in de	1e kl.				
	2 "				
	3 "				
	Totaal	—	—	—	—
Begin der oefening in de	1e kl.				
	2 "				
	3 "				
	Totaal	—	—	—	—
Einde der oefening in de	1e kl.				
	2 "				
	3 "				
	Totaal	—	—	—	—
In het kommand. zijn bij het einde der oefeningende.	1e kl.				
	2 "				
	3 "				

Zie ommezijde:

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

1e. Militai

Verzameling der Uitkomsten verkregen met het . . . . Geweer,

SPECIFIKATIE.	Van de 100 Scho									
	op . Klasse Schijven.					(1)				
						Op			Passen	
	100	150	200	250	300					
9e. Bataillon Infant.										
10e. Idem.										
11e. Idem.										
12e. Idem.										
Subsistenten Kader te *Batavia* (de detachem. te *Onrust* en *Billiton*).										
Garnizoenskompagnie van *Bantam*.										
Idem id. *Cheribon*.										
Totaal . .										

(1) De soorten van oefening die met iedere geweersoort gehouden zijn worden hier verder vermeld in de volgorde zoo als zij onder de §§ 74 t/m. 80 in de 2e afd. van het voorschrift voorkomen.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

MODEL **E.**

Afdeeling op Java.

Op gewoon formaat papier

e Schietoefeningen van den .... tot den .... 186 .

ebben getroffen.	*Aanmerkingen.*				
,63 Ned. El.	Van de geweerdragende.				
	Zijn bij het	Europ.	Amb.	Afrik.	Inl.
	Begin der oefening in de 1e kl.				
	2 "				
	3 "				
	Totaal	1	—	—	—
	Einde der oefening in de 1e kl.				
	2 "				
	3 "				
	Totaal	—	—	—	—
	Begin der oefening in de 1e kl.				
	2 "				
	3 "				
	Totaal	—	—	—	—
	Einde der oefening in de 1e kl.				
	2 "				
	3 "				
	Totaal	—	—	—	—
	In het kommand. zijn bij het einde der oefeningende. 1e kl.				
	2 "				
	3 "				

Zie ommezijde:

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

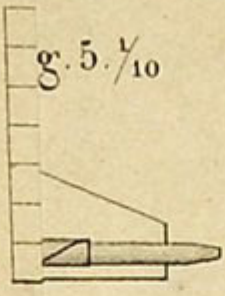

Fig. 10.

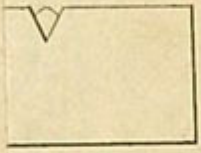

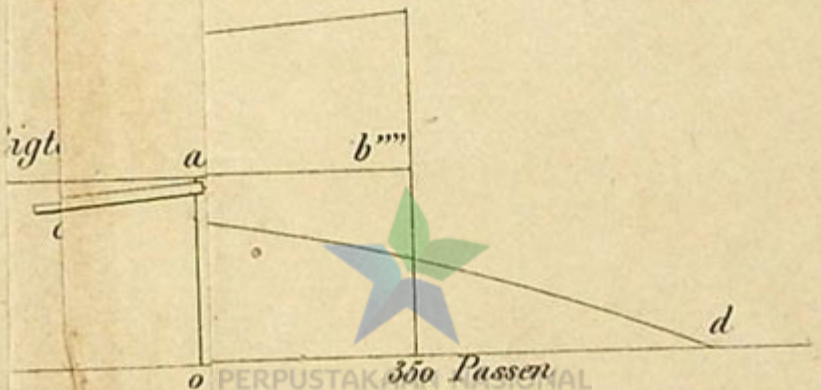

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Fig. 1. 1/1

Fig. 2. 1/20

Fig. 3. 1/20

Fig. 4. 1/10

Fig. 5. 1/10

Fig. 8. 1/10

Fig. 6. 1/10

Fig. 7. 1/1

Fig. 10.

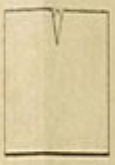

Fig. 9

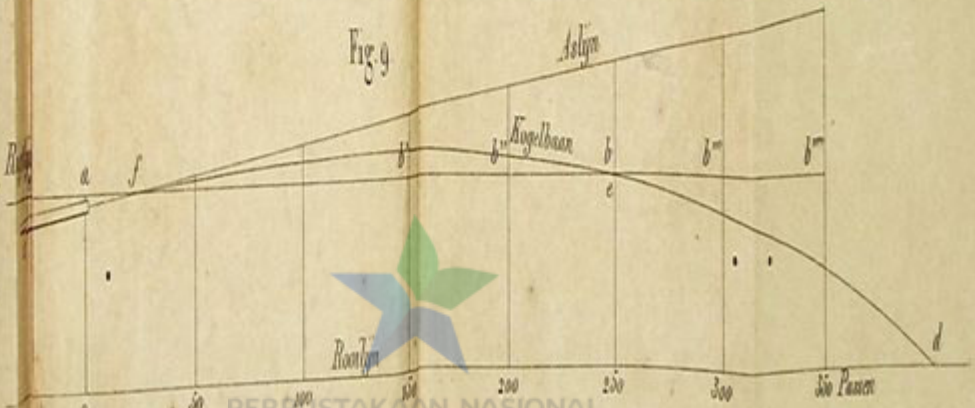

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

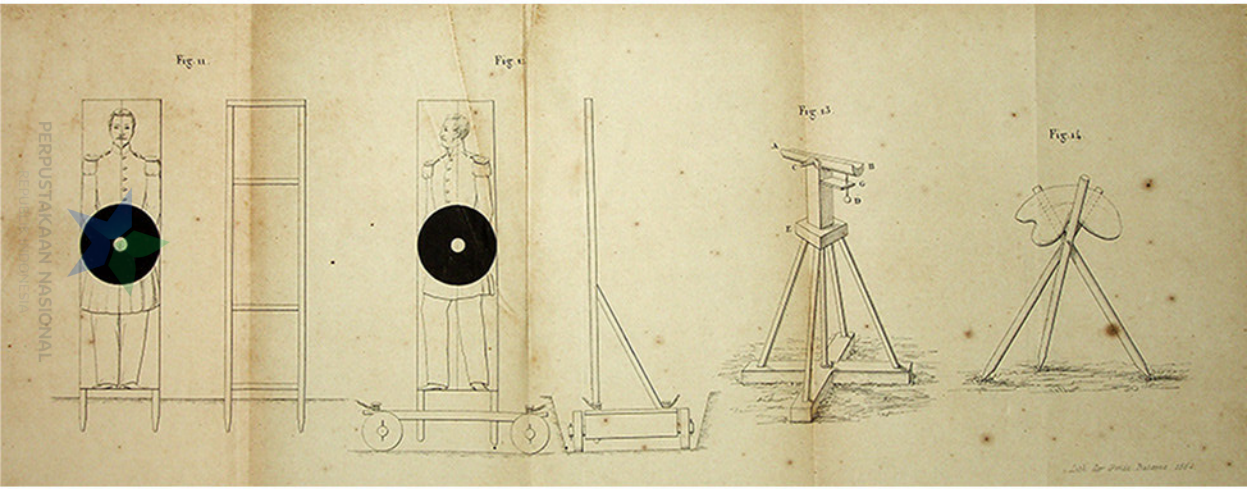

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

PERPUSTAKAAN NASIONAL

PERPUSTAKAAN NASIONAL

